

Толибшоҳи ДАВЛАТ

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

П о в е с т

Душанбе - 2015

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

ББК 84 Тоҷик 7 – 4

Д - 13

Муҳаррири масъул

Саидаҳмади ҲОШИМ

*Ба хотири занон ва мардони тоҷик,
махсусан ҷавонони ғӯрамарг, ки дур аз
ватан дар муҳоҷират, ғарибию
мардикорӣ, дар мулкҳои бегона, аз ҷумла
Русия бо ҳар сабаб оламро падруд
гуфтаанд*

© Толибшоҳ Давлат

Муаллиф бо ин китоб дар озмуни минтақавии кишварҳои Осиёи Марказӣ ва Қазоқистон – «Новеллазия» моҳи майи соли 2014 байни 94 адиб, чун намояндаи Тоҷикистон дар қатори панҷгона – се нафар аз Узбекистон ва як нафар аз Қазоқистон ғолиб доништа шуд.

Моҳи ноябр бошад, дар фестивал - озмуни адабии «ОКАВФ - 2014», ки даври ниҳоии он дар шаҳри Алмаатои Қазоқистон сурат гирифт, байни 456 адиб аз 21 кишвари олам ин китоб ғолиб доништа шуд. Қарор аст, повести «Турнаҳо дар баҳорон» соли ҷорӣ дар шаҳри Лондони Англия бо забони англисӣ нашр шавад.

БА ҚОЙИ ПЕШГУФТОР

Бародар, оқилу мард аст, мард аст,
Сиёҳӣ аз сафедӣ дарк кардаст.

Бихондам пой то сар дафтараширо,
Задам тақ-тақ пас аз хондан дараширо.

Бигуфтам, месазад ҳар он чи гуфтӣ,
Барорат ин ки бепарво нахуфтӣ.

Бимон, хонанду ҳам огоҳ гарданд,
Бурун аз остони чоҳ гарданд.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Яқин аст, аз дигарҳо кам най ту,
Қаламкаш одамӣ, беғам най ту.

Бале, раҳ сӯи ҳастӣ пеша дорӣ,
Ба қалбат сад ҳазор андеша дорӣ.

Худо ҳофиз, ки роҳат бас сафед аст,
Мунаввар рӯзат аз лабханди шед аст.

Ту ҳам чун турнае раҳ гир, раҳ гир,
Ба гардун пар бизан, домони маҳ гир...

Нуруллоҳи ОРИФ, шоир

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Ин ҳоло аст, ки мо бо ин падида, яъне падидаи муҳоҷирати корӣ ва умуман муҳоҷират одат кардаем. Агар рафту пагоҳ ё худ имрӯз ошно, дӯст ё ҳамсоиямон ҷиҳати кор озими хориҷи кишвар (Русия, Украина, Белорус) гардад, бароямон амали одӣ хоҳад буд ва агар зиёд ҷиммат кунем, танҳо оҳи сафедаш орзу мекунем ё худ илтимосаш мекунем, ки ба фалон хешу наздикони мо саломӣ моро бирасонад.

Албатта, солҳои ба маротиб «серу пур»- и даврони шӯравӣ ҳам ин падида, ба нудрат бошад ҳам, гоҳ - гоҳ рух меод: яке меидӣ, ки як – яку ду – ду ё бештар ҳамдеҳагонатон ба Узбекистон Туркменистон ҷиҳати деворзанӣ ё кор дар корхонаҳои пахта

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

сафар мекарданд. Ин сафарҳо гоҳо бебозгашт буданд: мардикорони кӯҳистонӣ ё ин кишварро бо далоили «ватан» мекарданд ва ё дар гӯшаи гӯристонҳои бегона барои худ «манзили абадӣ» меёфтанд. Бале, ин ҳама буд. Ва чуноне ки гуфтем, ба нудрат...

Вале алъон ин падида, ба қавли маъруф сарсарӣ шудааст. Чун вабо. Ёдам меояд, зимистони соли 1993 (ёздаҳ сол қабл) як муаллимнамои фармӣ дар Бозори «Петровка» - и Маскав чунин як пешбинӣ карда буд, ки бубинед, ҳоло баъди як – ду сол тамоми мардинаҳои аз 16– сола то 45–солаи мо барои кор ҳатман ба Русия хоҳанд омад. Ҳамшаҳриҳояш бо ӯ розӣ нашуданд: «Ту чиҳо мегӯӣ

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

*мардум бачу кач, гову мол доранд,
онҳоро ба кӣ партофта меоянд?!» Он
мард паст наомад: «Меоянд, гову мо-
лашонро фурӯхта роҳкиро карда
меоянд...» Ҳамин тавр ҳам шуд.
Фақат то 45-сола неву то 60-сола.
Фақат мардҳо неву занҳо ҳам...
Имрӯзҳо бисёриҳо ҷиҳати таъмини
маъошу худу ойилаи худ ба ҷуз аз
муҳочирати корӣ (ё бо як калима
мардикорӣ ва ё дақиқтараш бардағӣ)
илоҷи дигар надоранд. Ва ин зухуроти
воқеан ҳам нангин то кай идома ме-
кунад, касе намедонад.*

Ҳафтаномаи «Нигоҳ», 04.12.2006

ОҒОЗ

- Ба як қатор саф кашед!

Овози омироиаи полиси қоматбаланд, ки сардор ҳисоб меёфт, бо русӣ гуфта шуд. Ин овоз муҳочирони ваҳшатзадаро бештар ба чунбиш овард. Онҳо саросема, афтидаю ғалтида кӯшиши саф кашидан доштанд. Вале барояшон ҳеҷ муяссар намешуд, ин кор. Мисли чӯчаҳои аз ҳучуми ногаҳонии калхот ба ҳар су пошхӯрда, ба худ омада наметавонистанд.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Илова бар он, полисҳои сар то по мусаллаҳи ваҳмовар ба нийяти муҳочирон саҳт халал мерасонданд. Намегузошанд эшон саф ороянд. Дашномҳои қабеҳ дода, зери мушту лагад мегрифанд, онҳоро. Бо қундоқи автомат кучое, ки рост меомад, мезаданд. Калтаккӯб мекарданд.

Полиси қоматбаланд интизор буд, ки саф кай ораста мешавад. Латукӯб ҳамонро идома дошт. Амали беисти тобеонаш ӯро оташин кард. Маълум, ки ба фармони ӯ нописандӣ доранд. Як нафар муҳочир аз дасти полисе раҳо ёфта, хост аз пеши сардорашон гузарад. Сардор аз гиребони куртаи ӯ дошт ва бехудона дод зад:

- Бас!

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Латуқӯб оҳиста хотима ёфт. Сардор гиребони муҳочирӣ доштаашро нийяти сар додан надошт. Дигарон ҳеҷ ба худ омада наметавони-станд. Баъди чунин зарбу лати бераҳмона. Сардор дид, ки муҳочирони ҷабридида саф ораста наметавонанд, аз нав дод зад:

- Ин ҷо, паҳлуи ин саф кашед! Тезтар!

Муҳочирон ҷобук шуданд. Зеро сустӣ намо-янд, боз зарб хӯрданашон мумкин. Бо азобе саф ораста шуд. Тахмин сӣ нафар. Баъзеҳо бо либо-си тағ. Чанд нафар захм бардошта, бо ёрии ҳам-роҳон дар саф меистоданд.

Майдони бинокорӣ бо девори тахтагӣ пе-чонда шудааст. Ҳамагӣ як бинои панҷқабата бу-нёд мешавад, ин ҷо. Деворҳои бино бардошта,

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

бомаш пӯшонда шудааст. Корҳои боқимонда ак-
нун мебоист сурат мегирифт. Пеши бино болои
роҳи оҳанӣ маноракран беҳаракат истодааст.
Ҳамчунин чанд дастгоҳи дигари бинокорӣ.
Воқеъаи нисфи шаб рухдода гӯё ба онҳо дахл
надорад. Хомӯшанд.

Дар як гӯшаи сохтмонгоҳ се вагонча қатор
истодааст. Чароғҳои дохилашон фурузону дарҳо
кушода. Ягон ҷонзоде нест дарунашон. Ҳамаро
зада берун баровардаанд, полисҳо.

* * *

Мустақим ҳамроҳи Саидаббор беғоҳ ба
Маскав расид. Мақсад дошт шабро дар ягон ҷо

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

рӯз карда, субҳи дигар озими Челябинск шаванд. Назди холабачааш Ҷамолиддин омад. Вай ҳамроҳи тоҷикбачаҳо дар як канори шаҳр машғули кори сохтмон буд. Онҳоро хуш пазируфт. Даруни хучраи начандон калони вагонча даҳ нафар хобу хез доштанд. Катҳои дуқабата гузошта шудааст, даруни вагонча.

Барои ҳар ду меҳмон ҳам ҷой ёфт шуд. Ҳангоми гуфтугӯи телефонӣ Ҷамолиддин аз вазъи Мустақим огоҳ шуда буд.

-Коратон омад накард? – ҳини хӯроки шом пурсид ӯ аз Мустақим.

-Нашуд. Ошноямро дар завод пайдо карда натавонистем. Чанд ҷо кори кӯтоҳ ёфта роҳпулӣ ғундоштем халос.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

-Ин ҳам дарди бахайр. Хайрият ба дасти қаллобон наафтидед. Ана баъд аҳволатон сахт табоҳ мешуд. Инро ман аз сар гузарондаам. Шукр бо роҳбари имрӯзаамон шинос шудам. Инсони хубест. Фирмаи бинокорӣ дорад. Дар чанд ҷо иншоотҳои гуногун месозад. Яктояшро мо сохта ба истифода додем. Дид, ки одами ҳалолкорем, сар надод. Сари вақт ҳисобӣ кард. Бачаҳо соҳиби як даҳон нон шуданд. Акнун ин ҷо гирифта овард. Маро сарвар таъин кард. Хӯрду хӯрокамонро сари вақт мерасонад. Ягон камбудӣ надорем. Афсӯс, сардорамон дар ними кор одам қабул намекунад. Набошад, ҳардуютонро ба кор мегирифтем.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Раҳмат, ташвиш нақаш. Ҳар ду додарам дар Челябинск. Ҷойи қорам доимо ҳамон ҷо.

- Агар хато нашавад, додархот дар бозор ҷунбучӯл доранд?

- Дар бозор. Аз деҳоти атрофи шаҳр сабзавот оварда, мефурӯшанд.

- Челябинск ҷойи хунук. Сардиҳо омада истодааст. Азоб мекашад. Дар Оренбург як аммабачаам савдогар аст. Қорҳояш хеле хуб. Он ҷо гарм. Қамтар захира дорам. Хоҳед медиҳам. Қафо меравед. Ба аммабачаам телефон мекунам, ҳатман ёрӣ мерасонад.

- Ташаккур, барои ғамхориҳот. Лекин мо азм қардем. Аз роҳ гаштан хуб нест. Дигар ин ки қанд

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

зимистон дар Челябинск будам. Тоқат кардан мумкин. Худат ин тарафҳо кай омадӣ?

- Баҳорон. Ҳамин қорамонро тамоm карда супорем, насиб бошад хона меравем.

- Мо охири тобистон омадем.

- Асосан бисёриҳо вақти саршавии баҳор ин тарафҳо меоянд. Қорашон, ки барор гирифт охири тирамоҳ ватан мераванд.

Ин ҳолат бароямон анъана шудааст.

- Чӣ қор қунад мардуми бечора? Дар ватан қор нест. Лекин рӯзро гузарондан лозим.

- Аз афташ зимистон ин ҷо мемонед.

- Дигар илоҷ нест.

Баъди ин суханон Мустақим охи сар кашид.

Ҷамолиддин ҳам дигар чизе нагуфт.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Лаҳзае ба чеҳраи Саидаброр нигарист. Чанд муддат, ки гирди суфра бо ҳам нишастаанд, аз даҳонаш сухане набаромад. Навҷавони резаандому ботамкин ба суханони дигарон гӯш меандохту худ ҳарфе намегуфт.

- Ҳамроҳатро нашинохтам, - баъди қадре ба чеҳраи Саидаброр нигаристан, хомӯширо халалдор намуда гуфт Ҷамолиддин.

- Писари ҳамсоҷам, - посух дод Мустақим. – Ҳамин сол мактабро хатм кард. Ҳаваси Расия омадан дошт, якҷоя омадем. Номаш Саидаброр.

- Аҷаб одаме. Хеле бо ҳам нишастему як бор даҳонашро накушод.

- Саидаброр ҷавони хеле боадаб аст.

- Рафиқи хуб, ними давлат.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Дар ҳучрабудагон ҳама кайҳо масти хоб.
Онҳо низ пайи тараддуди хоб шуданд. Лек имшаб
бинокорони муҳочири тоҷик ва ду нафар меҳмони
онҳоро хоби бароҳат насиб накард. Нимишаб
ташрифи ногаҳонии полисҳои маскавӣ эшонро аз
хоб бе хоб намуд.

* * *

Майдончаи бинокорӣ рӯз барин равшан аст.
Чароғҳои пурқувват ба танаи маноракран ва
бомҳои бинои навпӯш насбшуда, атрофро му-
наввар сохта буд. Илова бар он, се автобуси
полисҳо дар як ғӯшаи ҳавлии майдонча бо ча-
роғҳои фурузон меистод.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Калони полисҳо пеши сафи муҳочирини меҳнатӣ қадам зад. Дар миёнҳо рӯ ба рӯи саф бозистод. Хеле ба эшон нигоҳ афканд. Ҳамоно бо овози баланд ва омирона гуфт:

- Ҳар кадом бача сад рубл! Ҷонатон халос! Набошад отдел мебарем. Дар он ҷо бо шумо дигар хел гапзанон мекунад. Баъд ҳабс, депортатсия.

Инро гуфта ба яке аз тобеонаш бо сар имо кард. Вай аз канори саф ба пулчинӣ даромад. Мустақим ҳамроҳи Саидаброр қариб дар гӯшаи дигари саф паҳлуи ҳам меистоданд. Ҳине ки полисҳо тохт оварда ҳамаро ба берун бароварданд, вай дасти Саидаброрро сахт дошта буд. Чанд калтак ҳам хӯрд. Вале кӯшид, ки ба навча-

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

вони ҳамроҳаш осебе нарасад. Ҳатто дар саф як дасташро дошта меистод.

Полис аз ҳар кадоме пул чида, торафт ба онҳо наздик меомад. Дуртар аз онҳо нафаре ба ҳамроҳаш гуфт:

- Э, инҳо аз панҷовуҳаштум отдел. Дар кисаам пул кам. Илтимос, ёрдам кун. Қарз те. Отдел баранд, аз дасти инҳо саломат мондан бағумон. Одама рӯйирост мехӯранд.

Аллакай чанд нафар аз саф бароварда шуманд. Мустақим вазъияти нгувори худ ва Саидаброрро акнун ҳис кард. Дар киса кам пул дошт. Ба дуяшон намерасид. Пулҳо дар кисаи болопӯши гармаш, даруни вагонча монд. Имкони пӯшидани он нашуд. Дасти Саидаброрро раҳо

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

карда пулҳоро аз ҷайбаш берун овард. Яксаду шасту се рубли русӣ. Сад рублашро ба дасти Саидаброр часпонду боқимондашро бо худ нигоҳ дошт.

Ба ҳар ҳол пасту баландиҳои зиндагири бисёр дидааст ӯ. Чандин маротиба ба ин кишвар сафар намуда, бо полисҳо сарукар дошт. Саидаброр ғарибиҳоро акнун мебинад. Забони русиро ҳам хуб намедонад. Бераҳмии полисҳои маскавӣ дар ҳама ҷо овоза. Гумон аст Саидаброр зарбу лати онҳоро бардошта тавонад. Ҳоло устухонаш пурра сахт нашудааст. Вай бошад гапи дигар. Ягон тадбир мечӯяд.

Полис рӯ ба рӯи Саидаброр қарор гирифт. Мустақим пас аз пулро ба дасти Саидаброр

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

часпондан, дубора аз банди дасташ дошт буд. Чун полис омад, беихтиёр дасти чапи ӯро боло бардошт. Полис пулро гирифт дар муқобили Мустақим қарор гирифт. Вай шасту се рублро дароз кард. Полис ҳис кард, ки пул кам аст. Онро шумурду ба Мустақим нигарист. Ӯ бошад бо аломати «дигар нест» дастҳояшро ба ду тараф ёзонд. Полис пулҳоро ба кӯлвори дасташ партофт аз китфи Мустақим даст гирифт. Кашида пеши саф баровард. Ва корашро аз нав идома дод.

Ҷамолиддин миёни саф меистод. Чун дид Мустақимро аз саф бароварданд, рост назди калони полисҳо омад. Бо вай гуфтугӯ оғоз кард. Ка-

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

лони полисҳо суханони ӯро мешуниду чун ҳайкал хомӯш меистод. Ҳатто сӯяш нигоҳ намекард.

Пас аз фурсате ҷониби иморатҳо роҳ гирифт. Ба Ҷамолиддин имо кард, аз қафояш раван шавад. Ҳини Ҷамолиддин бо ӯ расидан барои вохӯрӣ даст дароз кард. Ҳар ду дар гӯшае истода хеле суҳбат намуданд.

Пулҷамъкунӣ кайҳо хотима ёфта буд. Полисҳо нигарони калони хеш меистоданд. Мебоист вай омада фармони навбатиро бидиҳад. Гуфтугӯро анҷом дода Ҷамолиддин ва калони полисҳо пеши саф омаданд. Вай ба яке аз тобеонаш амр дод, аз саф беруншудагонро наздаш оранд. Фармон дарҳол иҷро гашт. Ҷамоллидин ба онҳо рӯ оварда гуфт:

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Ҳамаатон ҷойҳои хоб рафта сад рубли оварда медиҳеду чон халос. Ҳаял накунед.

Сипас ба Мустақим рӯ овард:

- Ту рафта дар саф ист.

Ёздаҳ нафар тоҷикбача сӯйи вагонҳо дартоз шуданд. Чун аз ҳама пул ғундошта шуд, калони полисҳо ба саф будагон хитоб кард:

- Ба ҳамаатон ҷавоб! Рафта хоб кунед!

Ба тобеонаш амр дод, ба автобусҳо савор шаванд. Худ бо Ҷамолиддин боз каме сӯҳбат намуд. Пасон даст дода хайрухуш намуданд. Вай ба яке аз автобусҳо савор гардид. Автобусҳо паси ҳам аз дарвозаи сохтмонгоҳ берун шуданд.

* * *

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Хоб аз сари Ҳама парида буд. Баъзеҳо сахт лату кӯб хӯрда, захм бардошта буданд. Ба вагонча, ҳуҷраи хоб аз Ҳама охир Ҷамолиддин баргашт. Вай нафаси сабук кашид.

- Хайрият, аз як балои азим халос шудем, - оҳиста гуфт вай.

Шуъбаи панҷовуҳаштуми полиси Маскав дар дили бисёр мардикорон, натанҳо тоҷикон, балки дигар миллатҳо низ тарсу ҳарос андохта буд. Мардикороне, ки дар Маскав ва атрофи он фаъолият доштанд, медонистанд, ки ин ҷӣ гуна шуъбаест. Ба бераҳмию золимӣ овозадор буд, ин шуъба. Аз зулму ситами коркунони он бисёр шаҳрвандони мамолики собиқ шӯравӣ бармаҳал

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

ҳаётро падруд гуфтанд. Аз ҷумла, тоҷикони бешумор.

Ба назар чунин мерасад, ки дар ин шуъба танҳо ашхоси бераҳмро гирд овардаанд. Маҳз барои ситамкорӣ бо мардикорон. Ба кучое, ки қадам нагузоранд, аз худ «из»-и шум боқӣ хоҳанд гузошт. Аммо имшаб гӯе истисно буд. Истиснои тасодуфӣ. Аз қафои Ҷамолиддин ба вагонча боз чанд нафари дигар ворид гаштанд.

Ҷамолиддин ба Мустақим нигариста гунаҳорона табассум кард. Гӯе полисҳоро дар ин нисфишабӣ ӯ даъват карда бошад. Ҳамроҳонаш хилофи ӯ мехостанд тезтар бифаҳманд, ки калони полисҳоро аз кучо мешиносанд? Вале Ҷамо-

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

лиддин ба пурсишҳо эътибор намедод. Ҳамоно бо табассуми узрхоҳона ба Мустақим нигоҳ дошт.

- Маъзарат, ки чунин воқеа рӯй дод, - гуфт вай.

- Сад шукр, ки чонамон халос шуд, - дарҳол ҷавоб дод нафаре аз ҳамроҳонаш. –Набошад инҳо дар пӯстамон коҳ чо мекарданд.

-Хайрият, калонашон шиносат будааст, - бо изҳори миннатдорӣ ҷавоб гардонд Мустақим. – Чи хеле ки бачаҳо гуфта истодаанд, дар акси ҳол рӯзамон бад мешуд.

- Акай Ҷамолиддин, бешӯхӣ ўро чӣ хел мешиносӣ?

- Киروي гап ҳам надорад, - хоксорӣ намуд вай.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Аммо ҳамроҳонаш маҳз инро доништан ме-
хостанд. Аз ин рӯ боисро хоҳиш доштанд.

- Мавзеи Тимирязевкаро ба фикрам бисè-
риҳотон медонед, - ба нақл даромад ӯ. – Он ҷо
бозори мардикорони танҳо тоҷик аст. Ду сол пеш
ман ҳам он ҷо мерафтам. Барои корèбӣ. Он вақт
дар ин мавзеъ Мухин участкавой ҳисоб меёфт.
Милисаҳо, ки пайдо мешуданд, ҳама мегурехт. Аз
афташ барои тоҷик дар ин кишвар рӯз нест, ки
нест. Дар он ҷо милисаҳо медонед чи кор меку-
нанд? Мардикоронро дошта ба ягон ҳанноти
соҳаи бинокорӣ чун ғулом мефурӯшанд. Хар ба-
рин кор фармуда, ягон тини пучак намедиҳанд.
Пас аз анҷоми кор агар мардикор илоҷе карда
раҳо ёбад, ҷонаш халос. Набошад боз ба дасти

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

милисаҳо меафтад. Боз ҳамон аҳвол. То мурдан ё нимҷон шудан. Диданд, ки дигар ба коре мувофиқ нест, ягон ҷо бурда мепартоянд. Як дафъа ҳамроҳи се нафар ба дасти Мухин афтодем. Талаб кард, ки барояш дача сохта диҳем. Ваъда дод, агар ҳалол меҳнат кунем, ҳақи корамонро медиҳад. Чоркаса дар муҳлати кӯтоҳ дачаи кори калон сохтем. Кори моро дида, талабгорон пайдо шуданд. Ана, дар ин ҳолат ёрии Мухин лозим шуда монд. Ман ба ӯ таклиф кардам, ки моро зери Ҳимояи худаш бигирад. Музди дачаи барояш сохтаамонро надихад. Ҳатто барои Ҳимоя ҳақаш ваъда намудем. Розӣ шуд. Қариб як сол зери Ҳимояш корамон идома ёфт. Соҳиби пули хеле

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

зиёд шудем. Гоҳо зиёфат ораста даъваташ мекардем. Бо мо хеле унс гирифт.

Тасодуфро бинед, имрӯз боз бо ҳам вохӯрдем. Ваъда дод, ки минбаъд пою қадами ягон милиса ба ин ҷо нахоҳад афтод. Акнун мо зери ҳимояи вай мебошем. Рақами телефонашро ҳам навишта дод. Танҳо хоҳиш кард, ки аз ҷойи кор беҳуда дур нашавем. Ҳарчанд қайди муваққатии зист дошта бошем ҳам. Ба дасти милисаҳо афтем, ҳоламон табоҳ мешавад.

Ман ба Мухин барои ҳимоя ҳақи хизмат таклиф намудам. Қабул накард. Танҳо хоҳиш кард, гоҳ-гоҳ ош пухта даъваташ кунем, кифоя. Палови мо ба вай сахт маъкул шудааст.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Нақли Ҷамолиддинро бодикқат гӯш карданд,
ҳамроҳонаш. Ва нафаси сабук кашиданд.

- Шинос дар ҳама ҷо бошад, хуб аст, - гуфт
нафаре аз ҳамроҳонаш.

- Медонед, Мухин ба ман чи гуфт? – риштаи
суханро аз нав ба даст гирифт Ҷамолиддин.

- Чӣ гуфт? Ку, бишназем? – якбора чанд
нафар баробар ба сухан даромаданд.

- Моро тоҷикони худамон фурухтаанд.

- Наход?!

Изҳори нобоварӣ чеҳраи бисёриҳоро фаро
гирифт.

- Оббо, дар ғарибиҳо яқдигарро дида, ки
натавонем кай одам мешавем?

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Одам шудани баъзе тоҷик бағумон. Ба сари якдигар яроқ бардошта қир шудем.

- Хайр, ин гапҳоро монеду давоми нақбро гӯш кунед, - боз ба сухан даромад Ҷамолиддин. – Як дафъа Мухин бо тобеонаш чанд тоҷикро ме-дорад. Аз онҳо сохтмонҳоро мепурсад, ки тоҷикон машғули кор бошанд. Бе ягон андеша чанд ҷойро номбар мекунанд. Аз ҷумла, ҷойи моро ҳам.

Худованд раҳми моро хӯрду калони мили-саҳо шинос баромад. Набошад ҳоламон аз саги кӯча ҳам бад мешуд. Панҷовуҳаштум отделро бисёратон медонед, ки чӣ гуна одаманд? Ният дошанд аз ҳар кадом сад рублӣ ғундоранд. Баъд аз вагонҳо тамоми чизу чораамонро рӯфта ги-

ранд. Як қисмамонро ба сохтмончиҳои дар мафияшон қӯшбуда месупурданд. Ними дигарамонро ба суд. Чанд моҳ дар турма мехобидему пас бо ҳукми суд пеш мекарданд. Пеш карданро инҳо боз як номи дигар мегиранд.

- Депортатсия, - фаҳмонд яке аз ҳамроҳонаш.

- Ёфтӣ. Депортатсия мекунанд. Акнун, ки Мухин бехатариамонро ба уҳда гирифт, Худо хоҳад, дигар ягон милиса ба ин ҷо қадам намегузорад.

Нақли Ҷамолиддинро шунида Мустақим ба андеша рафт. Рӯзҳоеро ба ёд овард, ки пас аз ҷанги шаҳрвандӣ бисёр тоҷикон барои раҳонида ни ҷони хеш аз ватан фирор намуданд. Сипас

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

барои рӯзгузаронӣ, дарёфти қути лоямут мардуми тоҷик ба ин кишвар чун селоб рехтан гирифт. Ва ба муҳожирати меҳнатӣ замина гузошта шуд.

* * *

Елетс истгоҳе буд, тақсимкунак. Дар хатсайри Душанбе-Маскав. Бисёриҳо аз қатора дар ин мавзеъ поин мешуданд. Барои мусофирони тоҷик, ки ҷониби қисматҳои шарқии кишвари рус азми сафар доштанд, маҳз аз ин ҷо роҳ ибтидо меёфт.

Ба эшон лозим меомад, ба ҷанубтари минтақаи Урали рус, шаҳри Оренбург раванд. Дар ин

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

шаҳр ба тамоми самтҳои лозима қатора ёфтан мумкин. Ҷониби шимоли Урал ва аз он ҳам боло. Сибир, Шимоли бағоят сард, Шарқи дур ва дигар самтҳо.

Фавҷи одамай бо қатораҳо аз кишвари офтобрӯя, вале ҷангдидаю мусибатзадаи тоҷикон меомаду меомад. Ва дар кишвари сардиҳо мерехт. Титу парешон мегашт.

Имрӯз ҳам аҳвол чунин аст. Тоҷикеро, ки қариб аз хоки ватан по берун намениҳод, ҳоло дар тамоми ғӯшаҳои кишвари сарди рус пайдо кардан мумкин. Ҳатто дар соҳилҳои уқёнуси яхини Шимол ва уқёнуси Ором. Чун молҳои истеҳсолнамудаи кишвари Чин.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Ин ғурбат ва мусофират барои тоҷик ба-
робари дарёфти ризку рӯзӣ, сарчашмаи ҳар гуна
бадбахтию нокомиҳо гашт. Аз дасти ҳомиёни
ҳуқуқ, гурӯҳҳои ҷиноии рус бисёр азоб меид,
тоҷик. Пулҳои бо азоб, арақи ҷабин ёфтаи ўро
кашида мегирифтанду мегиранд. Таҳқир, латуқуб
мекарданду мекунанд. Бадбахтона, ба ин
амалҳои зишт як гурӯҳ тоҷикон даст доштанду
доранд.

Тоҷике, ки бо «шарофат»-и ҷанги
шаҳрвандӣ аз ватани хеш фирор кард, ин ҷо сар-
паноҳ ёфт. Қоматашро рост кард. Вале фаромӯш
кард, рӯзҳои дар кишвар ба сараш омадаро. Ва
аз пайи ҷабру ситами тоҷики хеш гардид. Ба қа-
тораҳои ҷониби Тоҷикистон равона мебарома-

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

данд, онҳо. Маълум, ки баъди заҳмати зиёд тоҷики овора қадре маблағ ба даст меовард. Акнун ба диёр мерафт. Назди аҳли байт. Баҳри беҳдошти рӯзгор.

Кисаи бисèриҳо холӣ мегашт, аз чунин «ташриф»-и ҳамшаҳриҳо. Дуд аз димоғи бисèре мебаромад. Вале замин сахту осмон баланд. Фарèдрасе нест. Ночор бо дили пурҳасрату кисаи тижӣ хона меомаданд.

Баҳори соли 1993 қатори бисèр тоҷикон Мустақим ҳам ватанро тарк кард. Ночорию муҳтоҷӣ ўро ба ин иқдом водор намуд. Бародаронаш Салиму Азим охирҳои соли пешин аз диёр

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

фирор карда буданд. Ҳар ду дар шаҳри Челябинск меҳнат доштанд.

Он солҳо ҷанг дар водии Вахш ва маркази ҷумҳури байни тарафдорони ҳукумати нав ва мухолифин поён ёфта, ҷониби водии Рашт вусъат гирифт. Вале аз диёр берун шудан кори сахл набуд. Ашхоси зиёдеро силоҳбадастони ҳукумати нав аз тайёраву қатораҳо поин карда, нобуд сохтанд. Ба ҷурми зодаи маҳали дигар будан.

Дар истгоҳи Елетс бо қатораҳои аз Душанбе омада, ғавҷи зиёди одамӣ поин мегашт. Онҳоро намояндагони хоҷагиҳои гуногуни навоҳии атроф пешвоз мегирифтанд. Ҷойи зист ва кор ваъда карда, бо худ мебурданд. Хусусан онҳоеро, ки бо аҳли байт кӯч баста буданд. Ба Мустақим ҳам як

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

нафари эшон, зани ситорагарм, миёнақаду андак фарбеҳ часпид. Бо чашмони кабудӣ осмони зебоаш ўро гӯё сеҳр мекард.

- Чи корай? – ҳангоми суҳбат пурсид зан.

- Тракторчӣ, - кӯтоҳ посухаш дод Мустақим.

- Ин тавр бошад, барои мо чун обу ҳаво лозимӣ. Биё бо ман равем. Хонаат меёбем, арӯс ҳам. Чанд сол дорӣ?

- Сивуҳашт.

- Биё, не нагӯ. Рафтем бо ман. Ман худам сивупанҷсолаам. Бо духтарчаи чорсолаю модарам зиндагӣ дорам. Шавҳарам нест. Агар маъқул афтад, бо ман зиндагӣ мекуни. Худам мудирӣ фермаи дӯшой. Ман мардуми шуморо хуб медонам. Меҳнатиянд. Дар деҳоти мо, баръакс. Акса-

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

ри мардон майзада. Кореро ба онҳо бовар кардан душвор.

Зан ин суханҳоро гуфта боз аз ӯ илтимоси рафтан кард.

- Чӣ хел равам? Охир дар ватан зану фарзанд дарам. Онҳо ба ман нигаронанд. Бояд пул кор карда кӯмакшон расонам.

- Майлаш, ёрӣ кардан гир. Ё агар маъқулат набошам, ҷойи алоҳидаи истиқомат ҳам меёбем. Фақат меҳнат кунӣ, шуд.

- Ростӣ гап, сахт маъқулам шудай. Лекин ба додаронам ваъда додаам. Челябинск наздашон равонам. Маро бубахш.

Онҳо аз дасти ҳамдигар дошта суҳбат доштанд. Зан ҳеҷ дасташро сар додан намехост.

- Эҳ, - гӯён ноилоҷ бо чашмони пурҳасрат панҷаҳои Мустақимро раҳо кард зан.

Мустақим каме роҳ гашта, қафо ҷониби зан нигоҳ афканд. Вай ҳамона ҳасратомез бо нигоҳи чашм гуселаш дошт. Чун нигоҳашон бо ҳам афтод, имои истодан кард. Тозон наздаш омад. Аз кӯлвори хурди дастияш дафтарча ва хомаро берун оварда, даруни он чизе навишт. Варақи навиштаашро канда ба Мустақим дароз кард:

- Ин ҷо нишони ман. Хоҳиш пайдо шавад, марҳамат, биё. Ман интизор. Номам Вера.

Мустақим варақро аз дасташ гирифтун мамнуна сар чунбонд. Вера шитобон қафо баргашт. Ва дар миёни анбӯҳи одамон ғайб зад. Акнун аз қафои ӯ Мустақим нигоҳ дошт. Чанд

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

лаҳзае, ки бо ҳам суҳбат доштанд, бо суханони нарму гуворо дили Мустақимро тасхир кард. Вале ӯ наметавонад. Дар диёри кулфатзада зану фарзандон бо дидаи чор нигарони кӯмаки ӯянд.

* * *

Рӯзи дигар баъди пешин вай ба шаҳри Челябинск расид. Челябинск шаҳрест пурра саноатӣ. Даҳҳо корхонаҳои пуриқтидор ин ҷо фаъолият дорад. Замони ҷанги дуҷуми ҷаҳонӣ бисёр корхонаҳо аз қисмати ғарбии давлати шӯроҳо ба самти шарқ, аз ҷумла Урал кӯчонда шуд. Барои инкишофи саноати вазнин замина муҳайё гашт. Солҳои ҷанг барои лашкари шӯравӣ мошинҳои

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

чангӣ, танкҳо маҳз дар ин шаҳр истеҳсол меёфт. Он давра номи шаҳр иваз гардид. Барои махфӣ нигоҳ доштани корхонаҳои ҳарбӣ.

Ба хотири он солҳо дар як хиёбони шаҳр болои пояҳои махсус танке ба ёдгор гузошта шудааст. Пас аз ҷанг дар заминаи корхонаҳои ҳарбӣ истеҳсоли тракторҳо ба роҳ монда шуд. Қисмати бештари тракторҳои шудгор ва заминҳамворкунӣ барои хоҷагиҳои бешумори кишвари шӯроҳо маҳз дар ин ҷо истеҳсол мегашт. Баъди пошхӯрии сохти шӯравӣ саноати шаҳр то андозае коҳиш ёфт. Вале ба ҳар ҳол корхонаҳо фаъолият доранд.

Мустақимро бародаронаш хуш пазируфтанд. Онҳо дар бозор заҳмат доштанд. Вақти

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

сардиҳо меваи хушк ва донаи зардолу савдо мекарданд. Ҳини гармиҳо бошад, сабзавот. Меваи хушк ва донаки зардолуро аз тоҷикони Суғд дастрас менамуданд. Мардуми Суғд дар хушкандани мева ҳунари хуб дорад.

Баъди ҷанги шаҳрвандӣ дар қисмати осебнадидаи шимоли кишвар ҳам рӯзгузаронӣ душвор гашт. Кашондани меваи хушк бештар ривоч ёфт. Суғдиён дар бозори болопӯшидаи марказии шаҳр қатори худро доштанд. Тамоми фасли сол он ҷо савдо мекарданд. Бародарони Мустақим аз эшон меваи хушкро яклухт, бо нархи қадре арзон харида, дар бозори дигари шаҳр, ки «Сабз» ном дошт, ба савдо мезаданд. Ва даромади хуб меёфтанд.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Дар бозорҳои шаҳр асосан мардуми Қафқоз, хусусан озариҳо ва каму беш тоҷикон заҳмат мекашид, он солҳо. Мардуми таҳҷой, на он қадар. Кишвари беканори рус ба сохти бозаргонӣ, яъне капиталистӣ акнун дубора бармегашт. Дар ибтидои ин кор буд. Мардуми чин ҳам, чун қавми Яъҷучу Маъҷуч акнун ба шаҳрҳои рус роҳ меёфт.

Ҳичрати тоҷикон бошад, аз кишвари хеш сурати оммавӣ гирифт. Дар шаҳрҳои рус шумори эшон батадрич меафзуд.

Аввал бо тоҷикон бо як ҳисси эҳтиром муносибат доштанд. Чун миллати ҷабрдида. Худро озод ҳис мекард тоҷик. Ҷӯғиҳо аз тамоми ки-

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

шварҳои Осиеи марказӣ худро тоҷик тарошида, сарват меғундоштанд.

Чун тоҷик зиёд шудан гирифт, рафтору кирдораш низ тағйир ёфт. Муносибат аз ҷониби мардуми таҳҷо бо онҳо низ. Ба дуздӣ авбошӣ даст зад тоҷик. Ба гурӯҳҳои ҷиноии рус даромехта, акнун худӣ тоҷиконро азоб дода, ғорат мекарданд. Интиқоли маводи нашъа обрӯи тоҷикро ба тамои паст зад. Акнун ба тоҷик бо шубҳа менигаристанд. Ба полиси рус Худо дод.

Пас аз оғози ҷанги Чеченистон аҳвол боз ҳам бадтар гардид. Дар шаҳрҳо тартиби бақайдгирии хориҷиён ба роҳ монда шуд. Дар бозорҳо полис доругир ташкил мекард. Хуллас ба-

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

рои мардуми бегона, аз ҷумла тоҷикон, зистан дар ин кишвар торафт душвор мегардид.

* * *

Бештари якуним сол заҳмат кашид Му-
стақим назди бародаронаш. Дар мулки бегона.
Ва боз ба ҳамон истгоҳ баргашт. Истгоҳи Елетс.
Истгоҳе, ки соли пешин бо қатори аз диёр ома-
да, дар мулки ғарибиҳо по ниҳод.

Ҳини омадан фасли баҳор фаро мерасид.
Дарахтон акнун муғча мебастанд. Селаи зоғу
шўрнулҳо аз кишварҳои гарми ҷануб ин тарафҳо
парида меоманд. Қатори мардуми пайи ризқу

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

рӯзӣ омада. Ҳоло бошад, фасли пойиз ҳукм дошт. Ҳаво сарду дарахтон урён.

Офтоби аз дурии дашт тулуъ карда, ҳеч гармӣ нашофт. Аз замин ҳавр мехест. Зоғу шӯр-нулҳо акнун баланд парвоз доштанд. Ҷониби кишварҳои гарми ҷануб. То омадани қатора ҳоло вақт буд. Мебоист аввал қатора аз самти Душанбе меомад. Ва он омад. Қатораи берангу тира. Гӯе мусибати кишвар ба вай низ асар гузоштааст. Бисёр тирезаҳо аз берун панҷарапӯш. Баъзеҳо шикаста.

Замини чанд кишварро убур карда, пасон ба Русия ворид мешавад, қатораҳои Тоҷикистон. Лек дар кишвари ҳамсарҳаду ҳамсоияи Узбекистон тоҷиконро ҳеҷ дида натавонианд, ки натавони-

станд. Бо ҳар роҳ мекӯшад фишор орад, ин ҳам-
соя. Мисолаш тирезаҳои шикастаю панҷарапӯши
қатораҳо.

«Мазза»-и бемаззагиҳои ҳамсояҳоро пор-
сол, ҳини омадан Мустақим ҳам чашида буд.
Баъди шом дар ҳучраи қатора сарҷамъ хӯрок та-
новул доштанд. Санги калоне ба тиреза бархӯрд.
Рӯи суфра шишапораҳои зиёд рехт. Сару рӯи
чанд нафар хуншор гашт.

Акнун мусофиронро чун порсола пешвоз
намегирифтанд. Интизорашон набуданд. Вале
одам торафт бештар меомад, аз кишвари ҷанг-
зада. Зану мард, пиру барно. Қариб ним соат дар
ҳар гӯшаи истгоҳ фаровон шунида мешуд, гуфто-
ри тоҷикӣ. Полиси бисёр низ гаштугузор дошт.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Ҳуҷҷатҳои навомадагонро тафтиш мекарданд. Мардум пас аз фосилае ба ҳар тараф парешон шуда рафт. Полисҳо бошанд, як ҷавони тоҷикро бо дастони баста гирифта бурданд. Гӯе ӯ бо худ яроқ доштааст. Ҳини аз Челябинск сафар кардан Мустақимро огоҳ намуданд, ки ҳаргиз шабона дар бинои истгоҳ интизори қатора наистад. Худи тоҷикони қиноятпеша мардуми сафаракиро рӯз намедодаанд.

Ба бахташ як марди чилупанҷсолаи паҳлавонҷусса бо номи Асрорхӯча ҳамсафараш гардид. Сафарашон тавре сурат гирифт, ки субҳгоҳон ба истгоҳ расиданд.

Марди миёнсоле дар истгоҳ бо онҳо шинос ва ҳамроҳ гардид. Лозим меояд шабро дар истгоҳ

рӯз намояд. Бо алам нақл кард, ки маҳз чанд нафар тоҷик як миқдор пул ва савғотиҳояшро зӯран кашида мегиранд. Ба қавли ӯ акнун аз роҳзанҳои қатораҳои тоҷикон эҳтиёт шудан лозим буд. Вале Асрорхӯча ӯро дилпур кард:

- Бо ман, ки бошӣ зиқ нашав. Ман Худо гуфта гаштаам, ки бо ин хел тоифа рӯ ба рӯ шавам. Пӯсташонро канда мепартоям.

Ниҳоят қатораи Тоҷикистон расида омад. Билетдору бебилет ба қатора часпиданд. Мардум бештар бе билет кӯшиши савор шудан дошт. Арзон меафтод. Ҳамагӣ ними роҳкироро ба дасти роҳбалад мечаспонданду халос. Бе билет ба ватан рафта мерасиданд.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Ба истгоҳи оянда нарасида роҳбаладҳо огоҳ намуданд, ки сафаракиҳо бояд хушёр бошанд. Ба қатора тоҷикони шӯрапушт савор хоҳанд шуд. Асрорхӯча панҷаҳояшро фишурду ҷониби Мустақим чашмакӣ зад.

- Ана омаданд! – ба як тарафи вагон нигариста начандон баланд нидо кард нафаре, ки паҳлуи Мустақим менишаст.

- Кӣ омад? – дарҳол мароқ зоҳир намуд Асрорхӯча.

- Ки мешуд, ҳамшаҳриҳоямон, - чин дар пешонӣ, бо дили нохоҳам посух дод ӯ.

- Омадан гиранд, чи ҷойи бадӣ дорад? – форифболона гуфт Асрорхӯча.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Эҳ ака, ҳама гап дар сари ҳамин-да. Ки-саҳоямонро холӣ мекунад, ин ҳамшаҳриҳо.

- Фаҳмо.

Асрорхӯча дигар чизе нагуфт. Чехрааш чиддӣ гардид ва ба он ҷониб нигарист. Он ҷо бошад, се нафар ҷавон ба дигарон имкони сухан гуфтан надода, беист ҳарф мезаданд. Асрорхӯча бодикқат онҳоро назора дошт.

- Ҳаминҳоянд, муштзӯрон? – ниҳоят пурсид
ӯ аз ҳампаҳлуи Мустақим.

- Инҳо кучукчаҳшон. Зӯрҳшон ҳар дафъа ба поезд савор намешаванд. Дар истгоҳи оянда интизор меистанд. Агар савор шаванд, дар вагон корашон роҳат кардан аст. Ягон кас ҳақ надихад,

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

инҳо дарҳол хабар мерасонанд. Пас омада адаби саркашро медиҳанд.

Ниҳоят он се нафар назди онҳо расида, дар кунҷе нишастанд. Як нафарашон, ки роҳбар ҳисоб меёфт, чашмони олусу ваҷоҳати беқароре дошт. Беист гап мезад.

- Хайр, доляи моро фаромӯш накардед, албатта? – суханро хулоса намуд ӯ.

То омадани се нафар Асрорхӯча ҳамроҳонашро огоҳ карда буд, ки хомӯш истанд. Ҷавоби эшонро танҳо ӯ мегӯяд. Аз ин рӯ ба пурсиши олус касе посух надод. Ҳама мунтазири ҷавоби Асрорхӯча буданд. Аммо ӯ таъхир дошт. Олус боз беқарортар шуд.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Ҳм-м, кар шудед-чӣ? – сақичи даҳонашро тезтар хоида овоз баланд кард ӯ.

- Кадом доля? – бо нигоҳи тезу чеҳраи сард омирона пурсид Асрорхӯча.

Олус дасту по хӯрд аз ин нигоҳу гуфтор. Ва аз ҷо бархост.

- Хайр ба хубӣ надихед, ихтиёратон. Шефҳо, ки омаданд, аз худатон гила кунед. Бо дасти адаб то тини охиринаш худатон бароварда медиҳед. Боз чанд шатта ҳам мехӯред.

Олус инро гуфта хост ба купеи дигар гузарад. Асрорхӯча ҷаста аз ҷояш бархосту бо дасти рост аз пушти гардан либоси болоияшро дошта, аз замин озод бардошт.

- Чи катагӣ дорӣ, кучукбача?!

Олусро даҳшат фаро гирифт. Хаёл кард, ки Асрорхӯча ўро хомохом мехӯрад. Асрорхӯча ўро ҷониби роҳи омадааш баргардонду аз даст раҳо кард. Пойҳояш ба замин расам – нарасам, ба таги думбадааш лагади сахте фаровард. Вай парида чанд қадам ба пеш афтод. Асрорхӯча ба атроф нигариста, хост ҳамроҳонашро даст гирад. Онҳо вазъиятро дарк намуда, мушвор ба ҳар тараф гурехтанд.

Асрорхӯча ҷониби олус по ниҳод. Вай аз замин бо азобе нийяти хестан дошт. Чун дид Асрорхӯча ҷонибаш по ниҳод, ҳаракатҳояш тез гардид. Ҷаста аз ҷояш бархосту рӯ ба гурез овард. Дартоз аз вагон берун шуд. Асрорхӯча

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

баргашта ба ҷояш нишаст. Ҷониби Мустақим та-
бассумкунон чашмакӣ зад.

Дигар касе ба қатора ташриф наовард. Бе
ягон саргузашт ҳама ба диёр расиданд.

БОБИ I

- Ата, ма Расия мерам! – аз дар ворид шудан замон, шодиёна нидо кард Саидаброр.

Саидаҳмад ба чеҳраи писари навҷавону резапайкараш ҳайрон ва дурудароз нигарист. Ҳамагӣ ду моҳ пеш мактаби миёнаро хатм кард ӯ. Кӯшиши ба донишгоҳ дохил шудан намуд. Вале натавонист. Аз имтиҳони дохилшавӣ афтид. Ҳоло дар бозор ҷунбучӯл дорад. Чанд маротиба фикри Русия рафтано дар омади гап баён намуд. Ин

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

дафъа гуфтораш дигар. Гӯе масъалаи рафтан ҳал шуда бошад.

- Чи халӣ, ата? – рӯ ба рӯи падар нишастан пас, хомӯшияшро дида пурсид ӯ.

- Расия рафтан шарт аст? – ниҳоят гуфт Саидахмад. – Дар ҳамин ҷо, пешамон кор карда гардӣ, намешавад? То соли дигар тайёри мекунӣ. Баъд насиб бошад, дохил шудан мумкин.

Саидаброр каме ҷиддӣ гашт.

- Ата, бе ман ҳам худат хуб медонӣ. Ҳозир олим ҳам бошӣ бе пул қабул намекунанд. Ин ҷа ай куҷо пул меёбем? Пули ёфтагимон ба рӯзгор базӯр мерасад. Хубаш рафта як сол кор кунам. Пули дохил шудана ёфтан мумкину ҳам ба оила ёрдам мешавад.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Бо кӣ меравӣ?

- Ҳо бачае, ки дар барам бозича мефурӯшад – ку? Эраҷ. Ҳафтаи дигар амакаш равонай. Номаш Мустақим. Ҳар сол Расия рафта меояд.

- Бо ӯ маслиҳат кардӣ?

- Ҳова. Дафъаи гузашта вай дар Расия бо як ошнои урусаш дучор меояд. Дар вилояти Тула дар як заводи химиявӣ ҷонишини директор будааст. Адресашро ба Мустақим дода, таклиф мекунад, ки наздаш биёяд. Ҷойи қору хоб ваъда кардааст. Худам камтар роҳпулӣ дорам. Боз камтари дигар ёрдам мекардӣ, тамом.

- Ин тарафашро ягон илоҷ мекунем. Лекин оҷаат розӣ мешуда бошад?

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Ягон илоҷ карда розӣ мекунам. Худат ҳам аз гапот он қадар розӣ нестӣ.

- Кӣ мехоҳад, ки фарзандаш аз пеши чашмонаш дур бошад?

- Ҳозир аз ман дида ёшҳо ҳам рафта истодаанд. Камтар дар ғарибиҳо гашта зиндагиरो ёд мегирем.

Саидахмад ҳис кард, ки бори гарони рӯзгор ба писараш ҳам бетаъсир намондааст. Ҳамин сол мактабро хатм кард. Вале аллакай гӯё марди рӯзгордида.

Ҳине ки ба пойтахт кӯчида омад, он вақт писараш дар синфи дуюм мехонд. Хурдсол буд, аммо аз душвориҳо ҳарос надошт. Боре назди падар омада арз кард, ки бо ҳамсолонаш аз мак-

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

таби ҳамсоя дар муноқиша шудааст. Мехоҳад падараш аз ҷониби ӯ доварӣ намояд. Ҳайрон шуд, аз суханони писар.

- Ин чи хел мешавад, писарам? Ту бояд ҷанг куниву ман судя?

- Охир ма тоқоюм, ата, - содалавҳона худро ҳақ бароварданӣ мешуд, Саидаброр. - Ҳамсинфом нестан.

Саидахмад чизе нагуфт. Ба ҷойи муноқиша бо писараш ҳозир гашт. Як гурӯҳ писаракони ҳамсоли Саидаброрро дид. Ва сухан гуфт. Бо мулоиматӣ. Суханони ӯро бодикқат гӯш мекарданд, бачаҳо. Пасон бо Саидахмад ва писараш як-як даст дода хайрухуш намуданд. Чун дӯстони дерина.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Дар бозгашт Саидаброр гуфт:

- Ата, биё дар мактаби мо муаллим шав.

- Чаро?

- Як хеле гап мезанӣ, ки ҳама гӯш мекуна.

Синфамон аълоҷӣ мешава.

Саидахмад ба суханони писараш посух надод. Танҳо табассум намуд. Имрӯз писарчааш сабзида, навҷавон шудааст. Акнун нийяти сафари Русия дорад. Саидахмад ҳеҷ намехост писар аз пешаш дур шавад. Фикр мекард, рафтан ба рои ӯ каме барвақт аст. Ақаллан шиносу наздикон он ҷо мебуд, гапи дигар. Ба навҷавони ноозмуда ғурбат хеле душвору гарон хоҳад афтод. Ҳарчанд русияравӣ барои тоҷикон сурати оммавӣ гирифтааст.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Бисёр мешунид ва аҳён мехонд дар рӯзно-маҳои мустақил. Аз он ки дар ғарибӣ, дар Русия тоҷикон бо ҳар вачҳ шаҳди марг мечашанд. Илоҷ бошад, мурдаи эшонро меоранд. Набошад, не. Ҳамон ҷо макони охират меёбанд. Баъзеҳо бедарак мешаванд. Чун замони ҷанги Гирмон ва шаҳрвандӣ. Гӯе тоҷик имрӯз бесоҳиб аст. Касе нест ин миллати сарсахту азиятдидаро соҳибӣ намояд. Аз ин рӯ Саидахмад ҳеҷ ҳавсала надошт писари навҷавонаш аз пешаш дур шавад.

Худи ӯ боре нийяти Русия рафтан кард. Чанд нафар шиносҳояш озими сафар шуданд. Ёро низ таклиф намуданд. Дар ин миён ҳамсояш аз Русия баргашт. Вай он ҷо се сол заҳмат кашид. Вале қариб дасти ҳолӣ ба хона омад. Аз

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

рӯзҳои он ҷо будааш ҳикоят кард. Рӯзҳои душвори ғарибӣ. Ҳамсараш низ аз саргузашти ҳамсоя воқиф гашт. Боисрор хоҳиш намуд, ки аз раъяш гардад. Ноилоҷ сафарашро мавқуф гузошт. То имрӯз.

Пасон ба кори тиҷорат даст зад. Каме маблағ гирд оварда, ба хариду фурӯш машғул гардид. Асосан ба савдои соатҳои гуногун. Ҳамроҳи тоҷирон мерафт ё пул меод, бораи меоварданд. Ҳоло писари русияраваш Саидаброр соатҳои овардаи ӯро дар бозор нишаста мефурӯшад. Тиҷораташ танҳо барои сариштаи рӯзгор кифоят мекунад. Маблағ захира карда наметавонад. Маҳз набудани маблағ имкони ба донишгоҳ дохил кардани писарашро наёфт.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Очаш, писарат Расия равон аст, - ба ҳамсараш, ки воридаи ҳуҷра гардид, хабар дод Саидахмад.

Инро шунида модар худро каме гум кард. Паҳлуи ҳамсараш болои суфаи истироҳат нишаста, ба писараш нигарист.

- Барои чӣ? – ниҳоят пурсид ӯ.

- Гила дорад, ки ба мактаб дохил накардем. Рафта пул кор карда, баъд омада дохил мешавад.

- Очат садқат, бача. Атат ду мактаба хонда тамом кард. Вале имрӯз бекор.

- Атам худуш ҳавсалаи кор кардан надора.

- Дорад бачам. Лекин кори хуб намеёбад.

Чанд ҷо рафт, пулаш ба роҳкирояш намерасад.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Хайр, чӣ кор кунам?

- Дар ҳамин бозори худамон чо доред – ку?

Савдо кардан гир.

- Борамон кам. Пул нест, ки бизнесро дуруст пеш барем. Як сол дар Расия кор кунам, пул, ки шуд ба мактаб ҳам дохил мешаваму бизнесро хуб ба роҳ мемонем.

- Дар ғарибиҳо азоб мекашӣ, бачам.

- Як ман танҳо не. Ҳозир қариб нисфи мардуми тоҷик дар Расия.

Модар дар посухи суханони писар чизе гуфта натавонист. Ҷавоб наёфт. Медонист, ки писари навҷавонаш нийяти рафтани дорад. Азмаш кавист. Ҳам шод буду ҳам ғамгин. Шод аз он ки Саидаброр акнун мард шудааст. Дақиқтараш

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

зиндагӣ ӯро бармаҳал мард намуд. Ғамгин аз он ки дур мешавад, аз пешаш.

* * *

Рӯзи сафар наздик омад. Модар барои писар тӯшаи роҳ омода кард. Ҳар гуна хӯрданиҳо. Бо ширу равған кулча пухт. Кулчаеро дудафта дошту аз писар хоҳиш кард, як гӯшаашро андаке газида хӯрад.

-Илоҳо сиҳату саломат гашта оӣ, - фотиҳа дод модар. – Мондагияш насибат шавд.

Модар боқимондаи кулчаро дар як гӯшаи сақфи хона овехт.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Истгоҳи роҳи оҳан серодам буд. Аз равандагону гуселкунандагон. Дар он ҷо Саидаҳмад акнун Мустақимро дида монд. Хеле бо ҳам гуфтугӯ карданд.

- Ҳар сол авали баҳор сафар мекардам, - нақл кард Мустақим. – То охириҳои тирамоҳ он ҷо меҳнат карда, баъд гашта меодам. То баҳори оянда дам мегирифтам.

- Пулро захира карда, баъд роҳат мекунӣ. Ҳамин тавр не? – шӯхиомез пурсид Саидаҳмад.

- Ҳов. Зимистон пеши фарзандон будан беҳтар. Хона таъмирталаб шуда буд. Аз ин рӯ имсол баҳор рафта натавонистам. Расия фақат як ҷо меравам. Шаҳри Челябинск. Он ҷо чанд сол

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

аст, ки додаронам меҳнат доранд. Ҳоло бошад, ҳамроҳи Саидаброр вилояти Тула равонем.

- Бародар, худат одами гармию сардиرو бисёр дидагӣ. Писарамро аввал ба Худо, баъд ба ту месупорам. Ҳоло вай бача аст.

- Саидаброр бачаи дидадарост. Расия доимо худам танҳо меравам. Эраҷ ӯро наздам овард. Тарзе гап мезанад, ки суханаширо ду карда намешавад. Акнун ки бо ман равон аст, мекушам дар пояш хор нахалад.

- Умедам ба туст.

Ба воситаи баландгӯяки болои бинои истигоҳи роҳи оҳан эълон карданд, ки мусофирон ба қатора савор шаванд. Дафъаи охир Саидахмад писарашро ба оғӯш гирифт.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Қатора ба роҳ даромад. Ҳисси ногуворе
вучуди Саидахмадро фаро гирифт. Дар чояш ка-
рахт меистод. Чизе гулӯяшро мефишурд. Ни-
гоҳаш ҷониби қатораи дур шудаистода. Ҳине ки
ба худ омад, қариб касеро надид дар атроф. Ни-
гоҳаш ба писари калонияш Саидахрор бархӯрд,
ки назди баромадгоҳи истгоҳ мунтазири ӯст.

Суръати ҳаракати қатора тораф меафзуд.
Мусофир он қадар зиёд дида намешуд. Мустақим
ба ёд овард, ки ҳамагӣ чанд сол пеш ба қатора
савор шудан, имконнопазир буд. Одамон тайёр
буданд, дар роҳраву даҳлезҳо рост истода бира-
ванд. Ба ғарибӣ.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Хоҳишмандон хеле зиёд буданд. Дастандаркорон чун диданд, мардум баҳри сариштаи рӯзгор чуз муҳочират илочи дигар надоранд, хати сайри қатораҳоро зиёд карданд. Аз дигар шаҳрҳо бошад, хати нави сайр кушоданд.

Серодамӣ дар қатораҳо то андозае коҳиш ёфт. Муҳочират бошад, ҳамоно меафзуд. Мустақим андеша дошт, ки кош ҳукуматдоронро Худо инсоф медод. Фикри аз нав барқароркунии корхонаҳоро ба сар мегирифтанд. Мардум дар диёри худ кор меёфт. Камтар ба муҳочирату ғарибӣ рӯ меовард. Вале афсӯс...

Мустақим ҳис кард, ки Саидаброрро бегоҳатӣ фаро гирифтааст. Аз тиреза ба берун тезтез нигоҳ мекунад. Бархоста даруни қатора

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

рафтуо дорад. Ҳине ки омада дар ҷояш нишаст,
Мустақим аз ӯ пурсид:

- Аллакай даруни вагон ба дилат зад?

- Бори аввал аст, ки савор шудам, - иқрор
шуд вай.

- Ба берун чаро ин қадар менигарӣ?

Дар чехраи Саидаброр ҳисси маъюсӣ
хувайдо гашт.

- Кӣ медонад, боз кай гашта меоем.

Мустақим ба китфаш тап-тап зад.

- Худо корро барор диҳад, хуб ҳаял кунем як
сол он чо мемонем.

Саидаброр хаёлолуд китф дарҳам кашид.
Нафари ришдоре паҳлуи Мустақим менишаст.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Гуфтори ҳардуро назора дошт. Ба Саидаброр ишоракунон пурсид:

-Аз афташ бори аввал равон аст?

- Ҳов. Дафъаи якум, - ҷавобаш дод Му-
стақим.

- Писарат ё ягон хешат?

- Ҷиянам.

- Ҳеҷ гап не, ҷиян. Дар ғарибиҳо камтар гардӣ, омӯхта мешавӣ. Аввалҳо ман худам ҳар сол мерафтам. Писарҳо калон шуда дигар рафтан намонданд. Ҳоло се писарам он ҷо. Бо навбат хабаргирӣ меоянд. Таклиф карданд, наздашон меҳмонӣ равам.

- Писарҳот дар кадом шаҳрванд?

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Дар як деҳаи вилояти Уляновск. Бо зану фарзандонашон. Як фермаро иҷора гирифтаанд.

- Одами Расия шудаанд, гӯй.

- Бале, дар қайди ҳамон ҷоянд. Беташвиш мегарданд.

- Пиру кампир дар ватан танҳо мондед, аз афташ?

- Не, писари хурдӣ ҳамроҳи мост. Шукр, вайро ҳам хонадор кардем.

- Одами хушбахт будайӣ. Дар ин шабу рӯз на ҳар фарзанд фикри падару модар мекунад.

- Гапат рост, додар. Пиру кампири ҳамсоя дорем. Барҷо мондаанд. Чанд сол аст, ки ягона писарашон дар Расия. Мегӯянд, ки он ҷо зан гирифта, фарзанддор шудааст. Падару модари пи-

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

рашро тамоман суроғ намекунад. Мо, ҳамсояҳо аз ҳолашон хабар гирифта меистем. Коре мекунем, ки азоб накашанд.

- Кори савоб мекунед, ака. Худо подоши некиатонро дода истодааст. Дар симои фарзандони фармонбардор.

- Бале, додар, - хушҳол гашт ришдор. – Шукри Худо фарзандон дар хизмати моянд. Ҳа, агар мумкин бошад, мегуфтед, ки куҷо равонед?

- Ба шаҳри Новомосковскийи вилояти Тула.

- Ягон нафаратон он ҷост?

- Несту лекин як ҳамхизмати русам дар ҳамон шаҳр зиндагӣ дорад. Дар як корхона хӯҷаини калон. Порсол дар шаҳри Челябинск бо ӯ вохӯрдам. Адрес, телефони ҷойи корашро дод.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Хоҳиш кард, албатта, наздаш равам. Ҷойи кору хоб ваъда намуд. Ду моҳ пеш телефонӣ гапзанон кардем. Ҳоло наздаш равонем.

- Ҷойи кору хоб ваъда карда бошад, азоб намекашед. Бисёр ҳамшаҳриҳоямон чон коҳонда меҳнат мекунанд, дар бозорҳо. Лекин аз дасти милисаву муштзӯрон рӯз надоранд.

Дар лабони Мустақим табассум дамид.

- Ин рӯзҳоро бисёр аз сар гузарондаам, ака,
- гуфт ӯ.

- Эҳ додар, кадом тоҷик ин рӯзҳоро надида-аст. Кисаҳои худамро ҳам чанд бор ҳолӣ карданд. Бадбахтии мо дар он аст, ки ягон миллат мисли мардуми тоҷик дар шаҳрҳои Расия беқадру бесоҳиб нест.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Аз суханони охирини Ҳамсӯҳбаташ Му-
стақим баланд хандид. Ришдор мутаҳаййирона
ба ӯ нигариста монд.

- Қони гапро гуфтӣ, ака. Дар ватани худамон
Ҳамдигарро дида наметавонем. Пас аз ғари-
биҳою мулки бегона, чӣ қойи гила?

Ришдор ба хандаи Мустиқим акнун сарфаҳм
рафта, худ низ хандид. Ба Саидаброр нигариста
пурсид:

- Чӣ ном дорӣ, қиян?
- Саидаброр, - бо тамкин посух дод вай.
- Номи хушрӯ. Мактабро тамои кардӣ?
Саидаброр бо аломати ризо сар чунбонд.
- Ба ягон мактаб дохил нашудӣ?

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Нийяти дохил шудан дошт, - ба ҷойи Саидаброр ҷавоб дод Мустақим. – Лекин пул набошад, ҳамааш бефоида. Насиб бошад, рафта пул кор кунад, омада соли дигар дохил мешавад.

- Эҳ, тоҷики бечора, - афсӯсхӯрон гуфт ришдор. – Бачаҳомон аллакай аз хурдсолӣ калонсол мешаванд. Фақат ҳамин ки ростқавлу фармонбардор бошанд. Як ошно дорам. Инсони хеле хуб аст. Ду писараш дар Расия. Ҳардуяш ҳам маҳкам. Як тоҷикбачара дар Маскав чанд рус дошта мезананд. Писари калони ошноям аз пушти он тоҷик бо онҳо сарбасар шуда, саҳт латуқубашон мекунад. Ёро гирифта мешинонанд. Он тоҷикбача бошад, дар озодӣ. Ақаллан як бор аз ҳолаш хабар нагирифтааст.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Писари дуумаш барои як сиган дача месозад. Пас аз адои кор ҳақи хизматашро медиҳад. Пули калон. Дар кӯча ӯро милисаҳо дошта, дар кисааш дору меандозанд. Маълум мешавад, ки худи сиган ӯро фурӯхта будааст. Ними пулҳоро ба сиган баргардонда медиҳанду ними дигарашро соҳиб мешаванд, милисаҳо. Писарро бошад, паси панҷара ҷо мекунад. Бечора ошноям ҳисобашро гум кардааст. Ақаллан имкон надорад, ки рафта аз ҳолашон хабар гирад. Ба президенти Расия мактуб навишт, бенатиҷа.

Нақли мӯйсафедро шунида воқеъае ба ёди Мустақим расид. Дар ҳамсоядеҳаашон зане мезист. Аз мардumi Қафқоз. Чун чанги шаҳрвандӣ рух доду шавҳари тоҷикашро куштанд, ду ти-

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

флашро гирифта ба ватани аҷдодӣ рафт. Пас аз чанд соли ҷанг ба деҳа омад. Худаш танҳо. Дар ҳақи шавҳари ҳалок гардидааш хайру худой кард. Ба чанд оилаи бе саробонмонда, кӯмаки ҷиддӣ расонд.

Пеш аз бозгашт ба ватан эълон дошт, ки дар яке аз кишварҳои Скандинавияи Аврупо тағояш сармуҳандиси ширкати истехсолкунандаи нафт аст. Касе хоҳиш дошта бошад, марҳамат. Бо тағояш гапзанон кардааст. Бо кор таъмин мекунад. Маъош хеле зиёд аст. Хоҳишмандон фақат роҳиро ёфта ба дасти вай диҳанд ва шиносномаи хориҷӣ гиранд, шуд. Он тараф кори вай. Ҳамаро то Скандинавия бурда мерасонад.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Хайру эҳсони ўро диданду ваъдаи маъоши зиёдро аз даҳонаш шуниданд, ҳама ба ҳаракат даромад. Натанҳо аз деҳаи шавҳараш. Аз деҳоти атроф низ хоҳишмандони зиёд ёфт шуданд. Садҳо нафар номи хешро ба рӯйхати дасти зан номнавис карданд. Баъзе қарз гирифтанд, қисме гову молашонро фурӯхтанд. Барои роҳкиро.

Зан гоҳ-гоҳ Душанбе рафта меомад. Боре рафту дигар барнагашт. Ҳафтаҳо, моҳҳо гузашт. Лек дигар касе рӯйи ўро надид. Зан маблағи «хайру эҳсон»-и кардаашро даҳҳо баробар рӯёнда ғайб зад. Чанд нафар мубталои беморӣ шуд. Якero фишори баланди хун аз по афтонду дигарero сактаи дил.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Мустақим ин воқеъаро ба мӯйсафед нақл кард. Вай ба андеша рафту пас бо чеҳраи гирифта гуфт:

- Афсӯс, бисёр содаю зудбоварем. Як бор дар Маскав будам. Зимистон буду барф меборид. Аз кӯчае бо ду ҳамроҳам гузар доштем. Назди ошхонае расидем, ки соҳибаш як марди озар будааст. Ҳатто рӯи кӯча миз гузошта буд. Маълум, ки нуфуз дорад. Моро дида наздаш хонд. Киву аз кучо буданамонро пурсон шуд. Гуфтем, ки тоҷикем. “Тоҷику Тоҷикистонро намендонам”, гуфт. Ҳарчанд аз гузаштагонамон ёдовар шудем, надонист.

«Аббос!», гӯён рӯ чониби ошхона гардонда фарёд зад. Аз он ҷо як марди қаддарози қоқина

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

берун шуда, наздамон омад. Бо риши дамидаю сару либоси куҳнаю чиркин бехонумонеро мемонд. «Ана, ин ҳам худашро тоҷик мегӯяд, - бо дасташ ҷониби мард ишоракунон гуфт озар. – Барои як истакон пиво чи коре, ки фармоям иҷро мекунад. Одам вақте ки аз хона мебарояд, кучое ки наравад як чизро набояд фаромӯш кунад: вай кисту аз кадом миллат аст? Ана, ин ҳамшаҳрии шумо Аббос ва ба ин монанд танҳо номи шумо – тоҷиконро танҳо паст мекунанду халос».

Ба суханони озар ягон ҷавоб наёфтам. Чӣ ҳам мегуфтам, вақте ҳамдигарро дида наметавонем? Ин аст, ки дар азобем.

Хеле бо ҳам суҳбат намуданд. Шом ҳам гузашт. Шаб фаро расид. Мусофирон пайи та-

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

раддуди хоб шуданд. Мустақим Саидаброрро дар қабати якум чо кард. Худ ба дуҷум баромад. «Бори аввал дар поезд савор аст, - аз дил гузаронд ӯ. – Мабодо афтида монад».

Саидаброрро ҳеҷ хоб намебурд даруни қатора. Ҳамроҳонаш ҳама хоб. Чанд маротиба аз чо бархоста даруни қатора рафтуо кард. Монда шуд ва рӯйи ҷойхоб дароз кашид. Билохира зери садои якмаром ва ҳаракати қатора хобаш бурд. Чун аллагӯйҳои модар ва ҷунбиши гаҳвора. Қатора бошад, шитоб дошт. Ба сӯйи ғарибиҳо, бо мусофирони хеш.

* * *

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Кай рафт? – аз суханони духтараки резандом, чашмбабуду малламӯй моту мабхут шуда, базӯр пурсид Мустақим.

- Тахмин ду ҳафта шуд, - аз коғазҳо сар бардошта, посух дод духтараки котиба.

- Аҷиб. Моро таклиф карду худааш ғайб зад, - гӯё бо худ ҳарф мезада бошад, пичирросзанон гуфта монд Мустақим.

Суханони ӯро ба ҳар ҳол духтараки котиба шунид.

- Умуман Антон Павловичро таъҷилан ба Америка фиристоданд. Ҳатто аз ин ҷо не. Дар Маскав буд. Аз вазорат ба корхона барқия расид. Пас аз ҳамон ҷо ба ҳайати вакилони вазорат ҳамроҳ шуда, озими сафар гашт. Агар ин ҷо ме-

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

буд, гапи дигар. Ҳатман моро огоҳ мекард. Супориш меод. Вай, ки нест, узр. Бароятон коре карда наметавонам.

- Чандвақта он ҷо рафтааст?

- Қариб думоҳа.

Инро гуфта духтарак аз нав ба коғазҳои пешаш дида дӯхт. Мустақим дигар чизе нагуфт. Чини пешонияш дучанд афзуд. Ба Саидаброр имо кард, ки аз қафояш берун барояд. Чанд лаҳза дар қабулгоҳи сарвари корхона ва муовини он ҳузур доштанд ҳар ду. Вале аз суханони раду бадал шуда, чизе фаҳмида натавонист Саидаброр. Лек аз чеҳраи гирифтаи Мустақим дарк намуд, ки корашон омад накард. Ҳини аз истгоҳ то ба ин ҷо омадан, Мустақим танҳо ҳазлу шӯҳӣ

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

дошт. Мегуфт, ки корашон, албатта, омад мекунад. Аммо акси ҳол рӯй дод.

- Чӣ гап шуд, ака? – вақти бо зинапоя аз қабати боло поин шудан пурсид. Саидаброр.

- Нашуд додар, - маъюсона гуфт Мустақим.
– Сабил, одами даркориамон Америка рафтааст. Акнун чӣ кор кунем, намедонам?

Дар истоғи автобус, воқеъ дар канори шаҳр ҳар ду танҳо менишастанд. Мустақим тамоман рӯҳафтода менамуд. Саидаброр як-ду бор аз ӯ чизе пурсон шуд. Бо дили нохоҳам базӯр ҷавобаш дод. Ҳавсалаи сухан гуфтан надошт. Саидаброр дар дил худро маломат мекард. Шояд ин нобарорӣ бо пою қадами ӯст? Кош ба Русия намеомад.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Ҳеҷ гап не, қиян, ту зиқ нашав, - гӯё фикрҳои Саидаброрро меҳонда бошад, бепарво-ёна даст афшонда гуфт Мустақим. – Аз ин ҳам рӯзҳои бадро дидем. Ҳамааш гузашт. Инаш ҳам мегузарад.

Дили Саидаброр каме бардошта шуд. Ва ба чеҳраи Мустақим нигарист. Вай бошад ба суханонаш идома дод:

- Акнун Маскав меравем. Он ҷо холабачаам дар як сохтмон кор мекунад. Як-ду рӯз меҳмонаш мешавему аз вай роҳкиро мегирем. Баъд Челябинск пеши додаром меравем. Худо хоҳад бароямон, албатта, кор ёфт мешавад.

Рӯз беғоҳ мешуд. Мустақим дар дил Худо мегуфт, ки бо милисаҳо рӯ ба рӯ нашаванд. Дида

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

монанд, ҳатман ба шуъба гирифта мебаранд. То пул наситонанд, сар нахоҳанд дод. Дар ин маврид пулашон ҳатто то Маскав намерасад.

Ба истгоҳ як мӯйсафеди рус расида омад. Дар рӯ ба рӯяшон нишаст. Салом дод. Ришу мӯйлабаш аз дуди тамоку ба худ каме ранги зард гирифта буд. Одами хушмуомила метофт. Чанд лаҳза ба мусофирон нигарист. Сипас пурсид:

- Аз афлатон маълум, ки одами таҳҷой нестед. Ҳатто аз мардуми рус ҳам.

- Ёфтӣ бобо, - посухаш дод Мустақим.

- Пас шамоли кучо парронд?

- Шамоли хеле дур. Аз Тоҷикистон.

- О-о, - хушҳол гашт мӯйсафед. – Ҳамшаҳрҳои ман будаед-ку?

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Наход? – Мустақим ҳам хушҳол гашт.

- Ман одами ҳарбиям. Солҳои шастум дар сарҳадҳои ҷанубӣ чанд сол хизмат кардам. Асосан дар Помири Тоҷикистон. Дурусттараш дар Дарвоз. Ҳатто кам-кам забони шуморо ҳам ёд гирифтаам.

Мӯсафед инро гуфта чанд калимаи тоҷикиро талаффуз кард.

- Чи тавр? – хушҳолона гуфт вай.

- Хеле хуб.

- Ана дидед. Ин қадар солҳо гузашту ман то ҳол забони шуморо фаромӯш накардаам. Умуман мардуми шумо хеле меҳмоннавоз аст. Ин ҷо, дар шаҳри мо мардуми сиёҳ он қадар бисёр нест. Аз Қафқоз, асосан озариҳо. Дар бозоранд. Корашон

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

хариду фурӯши мевачот. Бозор қариб, ки дар дасти онҳост. Шумо, ҳамшаҳриҳоямро акнун дида истодаам.

- Моро таклиф карданд, вагарна омадани мо ҳам гумон буд.

- Фаҳмо. Умуман мардumi шумо аз қафқозиҳо хеле фарқ дорад. Ҳатто дар даврони шӯравӣ бозорҳои Расияро забт карда гирифта буданд, инҳо. Ҳоло бошад, ба онҳо гӯе Худо дод. Мардumi шумо баъди ба сарашон омадани мусибати ҷанги дохила дар ин ҷойҳо пайдо шуданд. Аз афташ, зиндагӣ маҷбур кард.

- Дуруст гуфтӣ, бобо. Дар ватани мо ҳоло қариб, ки ҷойи кор нест. Мардumi бечора маҷбур аст, барои рӯзгузаронӣ ватани шумо биёяд.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Аз афташ мӯйсафед гап заданро дӯст ме-дошт. Аз ҳар боб, хусусан вазъи имрӯзаи Тоҷикистон хеле пурсон шуд, мӯйсафед. Сипас сабаби ин ҷо омаданашонро. Мустақим батафсил нақл кард.

- Ҳа-а, кори хуб нашуд, - ришашро молиш дода гуфт мӯйсафед. – Акнун чи кор мекунад?

- Маскав рафтанамон лозим. Он ҷо холаба-чаам аст. Аз вай роҳпулӣ гирифта Челябинск назди додаронам меравем.

- Каме дар ҷоҳои мо монед-чӣ? Охир, ба ҳар ҳол шумо ҳамшаҳриҳоям-ку?

- Барои таклифатон ташаккур. Лекин мо имкон надорем.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Шояд мақсадамро дуруст баён накарда истодаам. Ман бароятон чанд рӯза кор ёфта метавонам. Роҳпулиатонро меёфтед.

Ба суханони охирини мӯйсафед Мустақим бештар мароқ зоҳир кард.

- Дар шаҳр хонаи сеҳучрагӣ дорам, - боз ба нақл даромад мӯйсафед. – Он ҷо писарам бо ҷамсараш ва ду набераам истиқомат доранд. Берун аз шаҳр соҳиби як бӯстонсароям. Ману кампирам он ҷоём. Бӯстонсарои барҳавост. Ҳучраҳои зиёд дорад. Каме таъмирталаб шудааст. Агар аз уҳдаи корҳои сохтмонӣ бароед, таъмир мекардед. Ба ин восита ҳавои мулки моро каме нафас кашида, роҳпулӣ меёфтед.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Аз чунин таклиф Мустақим шод гашт. Агар роҳкиро бо меҳнати худ ёфт шавад, боз беҳтар.

- Аслан ман тракторчӣ, - гуфт ӯ. – Баъди ҷанг бошад, корам асосан тарафҳои шумо омадану рафтан. Чи кор, ки пеш ояд, иҷро мекунем.

- Бисёр хуб. Вазифаи шумо асосан рангубору андова кардан. Боз қоғазҳои девори як – ду ҳучраро иваз мекунед.

- Мо ба хизмат тайёр.

- Ин тавр бошад, меравем ба манзили ман. Шуморо бо кампирам шинос мекунам. Вай ҳам дар ватани шумо ҳамроҳам буд. Нонҳои қандини хеле бомазза мепазад. Агар хӯред, маззаашро хеле вақт фаромӯш намекунед. Дарвоқеъ, номи ман Пётр Антонович.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Ман Мустақим, ин қиянам Саидаброр.

* * *

- Кампир, меҳмононро қабул намо! – аз дари оҳанин вориди бӯстонсаро гашта нидо кард Пётр Антонович.

Ба пешайвони ойинакорӣ кампири фарбеҳи кулӯла нияти даромадан дошт. Суханони мӯй-сафедро шунида рост истод. Чун назди пешайвон расиданд, Пётр Антонович боз ба сухан даромад.

- Ана, ин кампири ман Дуся. Медонӣ инҳо аз куҷоянд? Аз Тоҷикистон.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Дар чеҳраи кампир табассум дамид ва салом дод. Шом фаро мерасид. Кампири Дуся меҳмононро назди миз, барои таомхӯрӣ даъват намуд. Суфра густурда, карамшурбо кашида овард. Инчунин ҳар гуна газакӯ хӯрданиҳо. Пётр Антонович бошад, аз даруни ҷевони пури зарф як шиша шароб ва се адад сӯроҳиро гирифта, рӯйи миз ниҳод.

- Ху-уш ҳамшаҳриҳои азиз, бо пою қадами шумо якҷоя садтағӣ мебардорем.

Мустақим даст рӯйи сина ниҳод.

- Барои меҳмоннавозиатон ташаккури зиёд, Пётр Антонович. Лекин аз ин корҳо пиёдаем.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Ман ҳам он қадар арақхӯр нестам. Лекин ба хотири шумо. Яктагӣ бардоред, шуд. Ба фикрам ҳеч бадӣ надорад.

- Охир мо одами намозхонем.

- Э-э, сад грамм пеши намозхониरो намегирад-ку?

Мустақим табассум кард, аммо намедонист мӯйсафеди хираро чӣ тавр фаҳмонад. Кампири Дуся кӯмакаш намуд.

- Ба бачаҳо бисёр чаққа нашав. Таомули инҳоро худат ҳам хуб медонӣ, гапашон як. Пётр Антонович тан дод. Худаш танҳо қадаҳро бардошт.

- Хайр ба саломатии сари шумо, меҳмонон,

- гӯён сипас қадаҳи холиро рӯйи миз ниҳод. Ва

бодиринги намакзадари хоидан гирифт. – Гуфтам-ку, ман ҳам он қадар наменӯшам. Ҳамин яктояш бас.

Баъди таом паси миз суҳбаткунон чанд муддат ҷаҳоннамо тамошо карданд. Кампири Дуся ҳуҷраи алоҳидари барои хоби меҳмонон нишон дод. Мустақим аз соҳибхона хоҳиш намуд барояш зарфи обгирӣ биёрад.

- Аз афташ акнун намоз меҳонед? – рамузгирона гуфт кампири Дуся.

- Бале, намоз хонданамон лозим.

- Ман ба эътиқоди шумо мардуми мусулмон қоил. Доим мекӯшед талаботи динатонро ба ҷо оред. Дар мо, насрониҳо ин тавр нест. Ҳама корҳоямон сарсарӣ.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Агар талаботи ойин пурра иҷро нагардад, пас он чӣ гуна эътиқод шуда метавонад?

- Дуруст. Ин нуктаро шумо, мусулмонон хуб дарк кардаед.

Мустақим об гирифта таҳорат намуд. Ин амалро Саидаброр ҳам иҷро кард. Вай рӯйи ҷонамоз, паҳлӯи Мустақим дар саф истод.

- Ростӣ гап, бовар надоштам, ки ту ҳам намоз мехонӣ, - пас аз адои намоз гуфт Мустақим. – Офарин!

- Дар хонаи мо ҳама намозхонанд, - посух дод Саидаброр.

- Раҳмат бар падарат, ки фарзандонро ба Ислом раҳнамоӣ кардааст.

Мустақим мехост дар кори сохтмон ҳаял накунад. Субҳи дигар аз соҳибхона, яъне Пётр Антонович хоҳиш кард, масолеҳи лозимаро муҳайё созад. Соҳибхона аз пайи дарёфти фармудаҳои устоҳояш гардид. То нимрӯзи ҳама масолеҳро расонда овард.

Дарҳол ба таъмир пардохтанд.

- Аз афташ ба кори сохтмон шинос нестӣ? – пеш аз оғози кор пурсид Мустақим аз Саидаброр.

- Аз кучо? Охир мактабро ҳамин сол тамом кардам-ку?

- Ҳеҷ гап не. Шавқ бошад, ёд мегири. Ин корхоро ман ҳам дар ин ҷо омӯхтам. Ба корҳои иҷро кардаи ман дуруст диққат деҳ. Баъд худат

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

мустақилона баъзе корҳоро анҷом медиҳӣ. Ҳамин тавр, дастат рост шуда мемонад.

Кор бошад он қадар бисёр набуд. Лек Му-
стақим кӯшиш дошт онро босифат анҷом диҳад.
Ҳамроҳи устоҳои касбӣ дар бунёди чандин би-
ноҳои маъмурию истиқоматӣ ва бӯстонсароҳо
заҳмат кашид, Мустақим. Як чизро хуб дарк
намуд. Мардуми рус ба сифати кор диққати ҷид-
дӣ меод.

Борҳо шоҳиди он шуда буд, ки баъди
анҷоми андова корфармоҳо тахта дар даст танаи
деворро месанҷиданд. Мабодо андова ноҳамвор
бошад. Талаб мекарданд, кор дубора анҷом дода
шавад. Ё аз кор пеш мекарданд. Дар чунин ҳолат
дар бораи музди меҳнат ҳоҷати гап ҳам набуд.

ТУРНАҶО ДАР БАҲОРОН

Пётр Антонович кори устоҳояшро ҳар рӯз назора мекард. Маълум, ки аз корашон қаноатманд аст. Муддати ҳашт рӯз тамоми корҳоро ба сомон расонданд. Баъзе ҳучраҳоро бо усули замонавӣ аз хунари дар сохтмонҳои гуногун омӯхтааш таъмир кард. Ороиш дод. Корашон ба Пётр Антонович ва кампири Дуся хеле писанд омад.

- Офарин, ҳамшаҳриҳо. Устои хуб будаед, - баъди анҷоми кор мамнунона гуфт Пётр Антонович. – Агар ба устоҳои худӣ месупурдам, эҳ-ҳе корро бало мезад. Дар ду моҳ ҳам тамом намеркарданд. Як рӯз ҳушёр бошанд, рӯзи дигар масту аласт. Хайрият, шуморо вохӯрд.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Мустақим ба пули калон умед надошт. Ҳақи меҳнаташон барои роҳпулӣ то Челябинск кифоя мекард, худро дар осмони ҳафтум ҳис мекард. Пётр Антонович сахигӣ нишон дод. Сифати кор, ки писандаш афтод, пулро дареғ надошт. Пулҳоро Мустақим ҳисоб кард. Натанҳо ба Челябинск мерасиданд, балки зиёдатӣ мекард. Бо Саидаброр маслиҳат намуд.

- Чашм нарасад хеле пул кор кардем, қиян. Метавонем барои хона сад долларӣ фиристем. Волидонро ҳам ёд кардӣ, аз афташ? Пагоҳ почта рафта пулҳоро мефиристему баъд телефон мекунем. Чӣ гуфтӣ, қиян?

- Ихтиёрат, - бо лабони пуртабассум гуфт Саидаброр.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Аз вачоҳаташ Мустақим пай бурд, ки пазмони хона шудааст.

Субҳи дигар пас аз субҳона Мустақим малабашро ба Пётр Антонович баён намуд.

- Медонед-чи, Пётр Антонович дар кадом шаҳри Расия, ки набошад, ҳамин ки милисаҳо мардуми моро бинанд, ба онҳо Худо медиҳад. Кисаҳоямонро холӣ мекунанд. Хуб мебуд, агар шумо бо мо мерафтед. Инчунин вокзали роҳи оҳан рафта билет мегирифтем.

- Чаро намерафтам? Ҳатман меравем. Сардори милисаи шаҳр ошнои худам. Канӣ, ягон милиса ба шумо сар ба сар шавад, очаи зорашро нишон медиҳам.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Дар бинои почта Саидаброрро ҳолати аҷибе фаро гирифт. Аввал Мустақим бо аҳли байти хеш телефонӣ гуфтугӯ кард. Пас рақами телефони хонаи онҳоро гирифт. Чун аз он тараф гӯшакро бардоштанд, Саидаброрро бо имо наздаш, ба ҳучрачаи гуфтугӯӣ хонд. Вай гӯшакро ба даст гирифт. Овози модарро шунид. Базӯр «алло» гуфта тавонисту халос. Ҳарчанд модар овози ўро шинохт ва хоҳиш дошт гап занад, ҳарфе гуфта натавонист. Гиря гулӯгираш карду дар чашмонаш ашк ҳалқа зад. Ин ҳолро Мустақим дида табассум кард. Гӯшакро аз дасташ боз гирифт. Ва ҳолу аҳвол пурсон шуд.

- Чаро Саидаброр гап намезанад? – мушав-вашхотир суол кард модар.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Янга, ташвиш накашед, - хандида посух дод Мустақим. – Шуморо ёд кардааст. Овозатонро шуниду гапро гум кард.

- Писарам мабодо касал нашуда бошад? – Ҳамоно хавотир дошт модар.

Мустақим боз хандид дар гӯшак.

- Не-е, ана гӯшакро боз ба дасташ медиҳам.

Мустақим аз нав гӯшакро ба Саидаброр дароз кард. Ва кӯшид ўро шердил намояд.

- Худатро ба даст гир, қиян. Бо очаат гап зан, аллақай хавотир шуда истодааст.

Гӯшак дар даст чанд лаҳза ҳарфе зада натавонист. Ниҳоят ғурунгид:

- Оча, ин маюм, Саидаброр.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Очат садқат, эй бача. Чй гап намезанӣ?

Тарсондим. Касал шудай-чӣ?

Саидаброр боз хомӯш монд. Мустақим даруни ҳучра паҳлӯяш гуфтугӯи ҳарду ро баръало мешунид. Бо имою ишора ӯ ро шердил дошт. Ба сухан гуфтан маҷбур мекард.

- Не, сиҳатум оча. Атам дар кучоҳай?

- Атат нест бачам. Аз қафои корош рафта-
гияй.

Модар писарро пурсон мешуд. Аммо ӯ базӯр ҷавоб медод. Аз нав гӯшакро Мустақим гирифт. Ва модарро дилпур намуд, ки аз ваҷҳи писараш хавотир нашавад. Дар охир фаҳмонд, ки қадре пулдор шудаанд. Ба онҳо пул мефиристанд. Мо-

ТУРНАҶО ДАР БАҶОРОН

дар ташаккур гуфт. Шукрона дошт, ки писараш пулèб шудааст.

Пётр Антонович беруни почта онҳоро интизорӣ дошт.

- Хуш, гапзанон кардед? – пас аз берун шуданашон пурсид ӯ. – Чӣ гап дар ватан? Ҷама тинҷӣ?

- Шукр тинҷӣ, Пётр Антонович. Акнун вокзал рафтан лозим.

Мӯйсафед розӣ шуд. Ҷар се ба роҳ дароманданд. Фосилаеро тай намудан пас мӯйсафед бозистод ва гуфт:

- Медонед-чӣ, ҳамшаҳриҳо, хубаш ҳамин ҷо монед. Шумо устои хуб будаед. Бароятон кор меёбам. Ин ҷо бӯстонсароҳои таъмирталаб зиёд.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Соҳибони бисёраш шиноси худам. Гапзанон мекунам, таъмир карда мегардед.

Аз он ки дар ибтидо корашон омад накард, дили Мустақим сард шуда буд. Ҳавсалаи ин ҷо истодан надошт. Ҳарчанд ки бо дастгирии Пётр Антонович аз бими полис осуда гаштан мумкин. Масъалаи рафтано бошад, бо додараш аллакай гапзанон карда буд. Вай хоҳиш дошт, ҳар чи тезтар наздаш биёянд.

- Барои ғамхориҳоятон ташаккур, Пётр Антонович, - гуфт Мустақим. – Лекин ман маслиҳат кардам. Рафтано мон лозим.

Пётр Антонович онҳоро гусел намуд. Рақами телефонашро навишта дод. Хоҳиш

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

намуд, албатта, занг зада истанд, хабаргирӣ биёянд.

- Пётр Антонович, ман ҳар сол Расия меоям, - ҳини видоъ гуфт Мустақим. – Соли оянда насиб бошад, ҳатман тарафи шумо сафар хоҳем кард. Ошнояро дар завод пайдо накунем, пас он вақт таклифи шуморо қабул мекунем.

- Биёед, албатта, биёед. Интизор мешавам. Занг зада истед.

Ҳар ду бо мӯйсафед оғӯшкашон хайрухуш карданд. Сипас ба қатора нишаста озими Маскав шуданд.

БОБИ II

Мустақим худро маломат дошт. Аз он ки назди Ҷамолиддин омаданд. Меандешид, ки шояд бо пою қадамашон ба сари тоҷикбачаҳои бинокор бало расид. Дар симои полисҳо. Бисёриҳо зарбу лати сахт хӯрданд. Ҷароҳат бардоштанд.

Ҷамолиддин ҳам худро дар дил маломат мекард. Бори нахуст холабачааш меҳмони ӯ шуд. Маҳз дар чунин маврид полисҳо ба сарашон рехтанд. Аз ин рӯ худро ноҳинҷор ҳис мекард, назди меҳмонон.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Ҳар чи шуд, ба дил нагиред, - ниҳоят гуфт
ӯ. – Ҳеҷ гумон набуд, ки фалокатҳои дупо ба са-
рамон меоянд.

- Охир мо дар ватани худамон нестем-ку,
холабача, - ҷавобаш дод Мустақим. – Ин рӯзҳоро
дар ғарибиҳо ҳамаамон аз сар бисёр гузаронда-
ем. Хеле кам тоҷик ёфт мешавад, ки шаттаи ми-
лисаҳои русро нахӯрда бошад.

Ҷамолиддин чизе нагуфт. Танҳо сар
чунбонд. Мустақим нийят дошт чанд рӯз меҳмони
холабачааш шаванд. Вале ҳодисаи руҳдода ӯро
аз ин нийят боздошт. Пагоҳӣ пас аз субҳона хӯр-
дан тараддуди сафар намуданд. Ҷамолиддин
онҳоро боздошт.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Сабр кун, имрӯз истироҳат бошад ҳам сардорамон ҳатман меояд. Хубаш шумо вокзал наравед. Паспортҳоятонро ба ӯ месупорем, билет гирифта меорад. Баъд худаш бурда савор мекунад.

Қариби нимрӯзӣ сарвари бинокорон марди руси миёнсол омад. Ҷамоллиддин воқеъаи шабрӯйдодаро ба ӯ нақл кард.

- Бадбахтӣ дар он аст, ки ба ҳеҷ кучо шикоят бурда намешавад, - таассуфхӯрон гуфт вай. – Шикоят кунӣ, дар бало мемонӣ. Омада аз таги нохун чирк мекобанд, милисаҳои мо.

- Ин ҷо як холабачаам бо рафиқаш меҳмон аст, - ба сардор фаҳмонд Ҷамоллиддин. – Челябин

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

бинск равонанд. Билеташон гирифта меовардед,
кори савоб мешуд.

- Ин корро кардан мумкин.

- Боз як хоҳиш ва илтимоси дигар. Онҳо
қайди зист надоранд. Дар кӯча ё вокзал онҳоро
милисаҳо вохӯранд, ҳатман гаранг мекунанд.
Бурда савор кардан ҳам ба зиммаи шумо.

- Майлаш, - хандид марди рус. – Инаш ҳам
ба зиммаи ман.

Бо изҳори ташаккур Ҷамолиддин дастони
ӯро сахт фишурд.

* * *

Маҳали зисти додарони Мустақим назди
корхонаи азими элетромагнитӣ воқеъ буд. Дар

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

манзили сеҳучрадори як зани тотор. Ҷро «холаи Вера» ном мегирифтанд. Шавҳар нашош. Ҳамроҳи духтар ва наберааш мезисш. Домодаш дар маҳбас меҳобид. Ҳучраи начандон калон дар ихтиёри онҳо буд. Як ҳучраи дигар ҷойи хоби соҳибхонаҳо. Ҳучраи нисбатан калон меҳмонхона ҳисоб меёфт. Ҳуб чиҳозонида шуда буд. Суфаи истироҳат, ҷаҳоннамо ва дигар таҷҳизоти ҷопонӣ дошш, меҳмонхона.

Ҳангоми ба Челябинск омадани Мустақим ва Саидаброр додари калонияш ба Сибир, дақиқтараш Сургут сафар карда буд. Ҳоло додари хурдияш ҳамроҳи як ҳамдеҳаашон дар бозор ҷунбучул дошшанд.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Даруни ҳучра, аз қабати шашуми бинои нуҳошона Саидаброр берунро тамошо дошт. Рӯз поён меёфт. Пеши назар асосан корхонаи азим метофт. Дар масоҳати хеле калон доман паҳн карда буд, корхона. Аз болои боми як бинои корхона пайваста ба ҳаво буғ мебаромад. Зери шуоъи офтоби майл ба ғуруб дошта, аҷиб менамуд. Аз дудбарои хеле баланд ва бо хишти пухта моҳирона чидашуда, беист гази сӯхта мебаромад. Дар канори рости корхона шаш – ҳафт бинои панҷқабатаи истиқоматӣ қомат афрохта буд. Саидаброр ҳис кард, ки биноҳо холиянд. Ҳарчанд маълум, ки нав сохта шудаанд.

Офтоб ғуруб намуда, торикӣ фаро мерасид. Ин дам чорраҳаи паҳлуи бинои истиқоматиро

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

трамвай убуру намуда дар истгоҳ бозистод. Ҳини чорраҳаро гузаштан аз симҳо як даста барқ бо-лои трамвай рехт. Аз афташ ин ҳолати муқар-рарӣ буд. Ронанда ва мусофирон инро ҳис карда бошанд ҳам, парво надоштанд. Дар истгоҳ мусо-фирон поин шуданд. Трамвай то истгоҳи охирин, ҷониби корхонаи азим роҳашро идома дод. Ба корхона ва ҳаракати трамвай Саидаброр бошавқ назора дошт. Бори аввал трамвайро дар ин шаҳри калони саноатӣ мездид. Трамвай ба ист-гоҳи охирин расида, каме таваққуф кард. Сипас ба ҳаракат даромада ҷониби самти муқобил ра-вон гардид.

Дар манзили истиқоматӣ додари Мустақим, ки Азим ном дошт, дар пайи пухтупаз буд. Вай ош

мепухт. Соҳибхона, холаи Вера ба вай кумак дошт. Ба аёдати меҳмонони аз ватан омада, мебоист чанд нафар тоҷикбачаҳои дигар низ меомаданд.

- Ин бегоҳ омадани бародаратро қайд мекунем, - шӯхиомез гуфт соҳибхона.

- Бале, - кафгир дар даст хушҳолона ҷавоб дод Азим. – Набошад ин ҳама ташвишҳо барои чист?

- Рафта як-ду шиша биёрам, майлаш?

- Эҳ, хола хуб медонӣ, ки бачаҳои мо қариб ягон нафарашон наменӯшад. Ҳамаашон намозхон. Лекин худат, ки нӯшиданро дӯст медорӣ пайт мекобӣ.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Аз суханони Азим холаи Вера базавқ хандид.

- Дуруст, фурсати муносиб. Бародарат инсони хуб аст. Барои саломатияш садта бардорем, меарзад.

- Эҳ, холаи Вера, - Азим табассумкунон сарчунбонду дигар чизе нагуфт.

- Лекин ман ба шумо қоил, - ҷиддӣ гуфт холаи Вера. – Имонатон сахт, кори бечо намекунед.

- Ту ҳам мусулмон – ку, хола? Мисли мо шарту шароитҳои Исломо ба ҷо биёри, ҳеҷ душворие надорад.

Холаи Вера даст афшонд.

- Эҳ додар, танҳо ба ном. Гӯшти ҳуқро хӯрем, намоз нахонем кучои мо мусулмон?

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Чӣ ягон кас шумоёнро бозмедорад?

- Намедораду лекин ин қадар солҳо зери таъсири бародари калон – русҳо мондем. Ҳама фаромӯш шуд.

- Ҳоло ҳам дер нашудааст. Ҳар рӯзи чумъа муслмонони тотору бошқирд масҷиди калон намозхонӣ мераванд. Занҳои бисёр ҳам. Ҳол он ки ба масҷидҳои мо омадани занҳоро манъ кардаанд. Ин ҷо, марҳамат.

- Майлаш, кӯшиш мекунем камбудихоро ислоҳ созем.

- Кӯшидан лозим, холаи Вера.

Ҳучраи нисбатан калон меҳмонхона ҳисоб меёфт. Дар миёнҷо ду мизро ба ҳам наздик гузошта суфра густурданд. Бо ҳар гуна хӯрдани оро

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

доданд, онро. Аз чумла, мевачот. Дар сарзамини рус мисли кишварҳои ҷануб мевачоти гуногун бисёр парвариш намеёбад. Иқлим сард аст. Вале аз кишварҳои гарми ҷануб тамоми навъи мева ба ин ҷо расонда мешавад. Хусусан меваи банан ин ҷо фаровон аст. Кам бошад ҳам зироати полезӣ – харбузаҳои ширину хушбӯи Осиеи марказиро низ метавон дарёфт. Як қисм меваро дар шакли хушк. Аз қабилҳои зардолу, мавизи ангур, гелос ва олуча.

Дар манзили холаи Вера болои суфра мевачоти дар боло номбаршуда ҳамааш муҳайё буд. Ҳам тар ва ҳам хушк. Ба муносибати ташрифи Мустақим ва Саидаброр. Қариб даҳ нафар

точикбача низ ин бегоҳ гирди суфра ҳузур дошанд.

Гирди суфра қатори дигарон ҳамроҳи холаи Вера духтараш Таня ва наберааш Женя ҳузур дошанд. Холаи Вера дар ошхонаи яке аз корхонаҳои шаҳр ошпазӣ мекард. Духтараш Таня дар корхонаи азими фулузот заҳмат мекашид. Набери чорсолааш бошад, дар боғча тарбия меёфт.

Ин бегоҳ болои суфра шишаи май дида намешуд. Шояд насиҳати Азим ба холаи Вера асар кард. Аз нӯшидан даст кашид. Бори аввал гирди чунин суфраи пурнозу неъмат.

Азим бо ёрии холаи Вера ошро кашид. Оши хеле бомазза. Ҳама бо иштиҳои том онро тановул карданд. Сипас то як поси шаб бо ҳам суҳбат

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

намуданд. Аксари тоҷикбачаҳо дар бозоре бо номи «Хитойбозор» сару либос, пойафзол ва дигар молҳои истеҳсоли чиниро савдо мекарданд. Бар хилофашон додарони Мустақим корашон фурӯши сабзавот. Мустақим бошад, ҳудаш танҳо дар бозори назди корхонаи тракторсозӣ меваи хушк ва донаки зардолу савдо мекард.

- Акаи Мустақим боз ҳамон бозори ЧТЗ меравӣ? – пурсид ҷавоне бо номи Саидбурҳон.

Зоҳиран ӯ ба ҳунарпешаи синамои Амрико Чак Норрис хеле шабоҳат дошт. Ҳамроҳонаш бисёр вақт ӯро маҳз бо ин ном овоз медоданд. Мардуми таҳҷо бошад, аз казакҳои Урал мепиндоштанд.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Хайр, дигар кучо равам? – посух дод Му-
стамим. – Ба донафурӯшӣ одат кардаам.

- Кори худат беҳтар. Ташвишаш кам. Мо
бошем Бишкек рафта мол кашонда меорем. Бо
чӣ қадар азобҳо. Гоҳ вақт таможниҳо борамонро
пурра дошта мегиранд. Бар ивазаш пули калон
талаб мекунанд. Аз фоидаи борамон ҳам зиёд.
Ноилоҷ аз баҳраш мегузарем. Хулоса ба ҷойи
фоида, зарар.

- Чи илоҷ, додар. Рӯзамон ҳамин будааст.
Дар мулки худ ҳол надорем. Пас дар ин ҷо аз
кучо рӯзи хуш медиҳанд?

* * *

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Мустақим як рӯз пас Саидаброрро бо худ гирифта бозори марказӣ омад. Бозори марказӣ болопӯшида, замонавӣ ҳисоб меёфт. Дар ин бозор тоҷикони зиёд машғули савдо буданд. Асосан аз қисмати шимоли Тоҷикистон.

- Эҳ-ҳе, акои Мустақим ана боз омад! – нидо кард нафаре аз онҳо.

Сипас аз паси раф ба роҳрав баромад. Бародарвор оғӯш кашида бо Мустақим вохӯри намуд.

- Хайр, канӣ гап занед, дар ватан чӣ гапҳои нав? – Мустақимро аз бағал сар надода пурсид ӯ.

- Шукр тинҷӣ. Лекин худат аз афташ нийяти хона рафтан надорӣ – чи, Ҷӯрабой?

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Худам намераваму лекин пулҳо рафта истодаанд, - хандида ҷавоб дод Ҷӯрабой. – Хонаро доим кӯмак мекунем.

- Ин корат хуб додар. Лекин баъзеҳо ин ҷо ки омаданд, мулки худ, аҳли байтро тамоман фаромӯш мекунанд.

- Мо аз ин хелаш не, ако. Моҳи дигар додарам гашта меояд. Насиб бошад, баъд хона меравам.

Ҷӯрабой, ки Саидаброрро бори аввал мездид, суоломез ба чеҳрааш нигарист.

- Ин ҷиянам, номаш Саидаброр, - ўро муаррифӣ кард Мустақим.

Ҷӯрабой дасти Саидаброрро гирифта самимона фишурд.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Дақиқтараш ёрдамчӣ гӯед?

- Дуруст. Акнун дукаса кор мекунем.

- Дар ҳамон ҷойи пешина, бозори ЧТЗ?

- Ҷойи ман ҳамон ҷо.

- Дукаса коратон хеле осон мешавад.

- Албатта. Худат ҳолавро дида будӣ-ку? То аз ин ҷо ҳар саҳар бор гирифта мебудам, ки вақти зиёд беҳуда мегузашт.

- Аз кай нийяти бозор баромадан доред?

- Насиб бошад аз пагоҳ. Ҳозир бозор меравем. Ягон ҷойи савдо пайдо кунем, саҳар омада аз худат бор гирифта мебарем.

Ҷӯрабой даст болои сина гузошт.

- Марҳамат, кадом вақте ки хоҳед, мисли пештара насия бурдан гиред.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Мустақим ва Саидаброр бо Ҷӯрабой ва чанд нафар тоҷики дигар даст дода, хайрухуш намуданд.

- Акай Мустақим акнун кучо меравем? – дар берун аз Мустақим пурсид Саидаброр.

- Бозори ЧТЗ.

- ЧТЗ?

- Ин номи завод аст. Заводи тракторсозӣ. Ягон ҷо барои худамон мекобем. Баъд насиб бошад, аз пагоҳ ба савдо мебароем.

- Дар ин ҷо точкаёбӣ осон аст?

- Бозори ЧТЗ асосан майдончаи асфалтпӯш аст халос. Ҷояш бисёр. Ҳеҷ пул намедиҳӣ. Фақат пули чеки ҳаррӯзаро мечинанду халос. Баъд ҳақи рэкет.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Рэкеташ чӣ?

- Муштзӯрон.

Саидаброр ба маънои суханони Мустақим дуруст сарфаҳм нарафт. Суоломез ба ӯ нигарист.

- Ёдат бошад, назди истгоҳи бозори «Саховат» таксичиҳо бо овози баланд мусофир мекобанд. То ки ба ноҳияҳои водии Вахш гирифта баранд. Ҳамин ки ронанда мусофир гирифта нияти сафар кунад, пеши дари мошинаш як нафар пайдо мешавад. «Чекпулӣ» гӯён, аз ронанда ҳақ мегирад. Ба ин кор диққат додаӣ?

- Ҳова. Чанд бор.

- Пули ғуншуда кучо мешавад, медонӣ?

- Не.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Ба кисаи рэкетҳо, яъне муштзӯрон меда-
рояд. Ба давлат бошад, як тини пучак ҳам фоида
нест. ин ҷо бошад, таъсири рэкет боз ҳам калон.
Ҳар як қисми шаҳрро зери назорат гирифтаанд.
Аз бозору дӯконҳо, хулоса ҷое, ки даромад ҳаст,
пул меситонанд.

* * *

Чанд муддат дар бозор буд Саидаброр. Ҳис
мекард, ки дар ин ҷойҳо нисбати Тоҷикистон пул
ёфтан осонтар. Қудрати харидкунии мардум зиёд
буд. Зеро нисбати мардуми тоҷик чанд маротиба
боло зиндагии осудаҳолона дорад, сокинони Ру-
сия. Ашхоси зиёд дар бозор фаъолияти тиҷоратӣ

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

дошт. Бештар маводи хӯрданӣ савдо мекарданд. Мардуми таҳҷои асосии ин ҷо, тотору бошқирдҳо аз деҳоти атрофи шаҳр дастраниҷи хеш, картош-каро мефурӯхтанд. Тоҷикон низ машғули савдои картошка буданд. Ба истиснои Мустақим ва ду-се нафари дигар, ки меваи хушк савдо мекарданд.

Чанд рӯз ҳар ду якҷоя бозор меомаданд. Чун Саидаброр кори бозорро хуб ёд гирифт, ак-нун ҳудаш танҳо меомад. Борҳоро аз дӯконе, ки ҳар бегоҳ ба он ҷо месупурданд, берун меовард. Ва ба савдо мепардохт. Ҳанӯз офтоб набарома-да коргарони зиёд озими корхона мегашт. Аз пе-ши бозор убуркунон ҳар гуна хӯрданӣ дастрас мекарданд.

Мустақим бошад ҳар пагоҳ бозори марказӣ мерафт. Аз тоҷикони шиноси суғдияш мевачоти хушк дастрас карда меовард. Чун Саидаброрро бо худ овард, ҷойи савдоро васеъ, анвои моли фурушро афзун намуд. То Мустақим бор меовард, Саидаброр моли аз бегоҳ мондаро ба савдо мезад. Дукаса корашон хеле пешрав буд. Саидаброр ҳис мекард, ки тоҷик дар ин мулки бегона ҳеҷ қадру манзалате надорад. Асосан тоҷикчавонон буданд, дар ин бозор. Лек бо ҳам он қадар муносибати хуш надоштанд. Муддати як моҳ ин ҷо будан Саидаброр борҳо шоҳиди он шуд, ки бо ҳам дар муноқиша ва даст ба гиребон шаванд. Пеши назари мардуми бегона.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Амалҳое содир мекарданд, ки боиси шумрӯйияшон мегашт. Картошкафурӯшии тоҷикон ба воситаи сатилҳо сурат мегирифт. Сатилҳоро пур карда, нарх мегузоштанд. Нарх, ки ба харидор писанд меафтод, ба савдо мезаданд. Картошқаро тарзе мегузоштанд, ки мобайни сатил холӣ мемонд. Чун харидор аз ин найрангҳо оғаҳӣ меёфт, фиғонаш ба осмон мехест. Картошқаро ба сарашон мезад ва пулашро талаб мекард. Ин гуна амалҳо ғазаби мардумро меовард. Ва рӯйирост талаб мекарданд, ки эшон аз мулкашон дафъ шавад.

Чунин амалҳои номатлубро Саидаброр ҳини мактабхонӣ дар диёри хеш бисёр ҳис карда буд. Ду-се сол пас аз ҷанги шаҳрвандӣ пойтахт пур аз

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

деҳотиён гардид. Касе, ки имкони Русия рафтан надошт ин ҷо ҳар гуна корхоро ба ҷо меовард. Хусусан савдогариро, барои рӯзгузаронӣ. Бештар ҷавонон.

Он солҳо танҳо бозори меваю сабзавоти «Саховат» бештар фаъолият дошту аз бозорҳои имрӯз паҳлӯи он қоматафрохтаи «Панҷшер»-у «Ганчина» нишоне набуд. Қад-қади роҳи пиёдагард аз чорраҳаи маҳали чилушашум то назди бозори «Саховат» савдо авҷ мегирифт. Ҳама чизро мефурӯхтанд.

Ҷавонони бешумор халтаҳои шакар дар пеш машғули савдо буданд. Вазифаи ченаки вазро зарфҳои шишаи холии мураббо ба ҷо меовард. Фурӯшандаҳо як миқдор шакарро тар карда, ба

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

зарфҳои шишагин мерехтанд. Баъди хушкidan шакар ба таги зарф мечаспид. Зарфро пур аз шакар намуда «як кило», гӯён мефурӯхтанд. Мардуми зубдовару содафеъли тоҷик аз фиребу найранги тоҷирони навбаромад ботинан норизо бошад ҳам, мӯҳри хомӯшӣ ба лаб мезад. Ва ме-харид. Аҳён норозигии рӯйирост баён мегашт. Ин ҳам бошад, аз ҷониби харидорони русзабон.

Гӯё аз савдогарони дар ватан буда, «дасти пир» гирифта бошанд, ин ҷо, дар мулки бегона низ даст ба фиребу найранг мезаданд. Ва Саидаброр шоҳиди ҳол буд. Ба чунин амал, ҳатто дусе нафари паҳлуи Саидаброр, савдогарони менамояндаи хушк ҳам, роҳ медоданд.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Мавиз ва дигар меваи хушкро дар халтачаҳо як килогӣ андохта, мефурӯхтанд. Боре як зан аз ҳампаҳлуяш як халтача мавизи зардро харида, лаҳзае пас овард. Мувофиқи гуфтаи зан дусад грамм кам будааст мавиз. Мавизро гузошта пулашро талаб кард. Гӯё ҳеҷ воқеае рух надода бошад, ҷавони тоҷик халтачаи мавизро рӯйи раф ниҳоду пулашро гардонда дод. Ин дафъаи аввал набуд, ки мизочон харидаашонро қафо меоварданд.

Мушоҳидаҳои дар ватан, ин ҷо дар мулки бегона гузарондаашро Саидаброр ба Мустақим ҳикоят кард ва сабаб пурсон шуд. Вай чин дар пешонӣ лаҳзае ба як нуқта дида дӯхт. Хомӯш истод ва ниҳоят ба сухан даромад:

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Чӣ гуфтаниро намедонам, ҷиян. Лекин ин гуна корҳо аз хислати хуб нест. Шояд ҳамин хислатҳо буд, ки аз ватан беватан гаштем.

* * *

Нозири минтақавии бозорчаи назди корхонаи тракторбарорӣ капитан Игор Федорчук бо Мустақим ошноӣ дошт. Умуман бо тоҷикони дар бозорча машғули тиҷорат муносибаташ бад набуд. Назорат мебурд, ки эшон бе қайди зисти муваққатӣ дар бозорча ва шаҳр гаштугузор накунад. Тартиботи ҷориро риоя намоянд. Албатта, барои чунин муносибати нек тоҷикбачаҳо ба ӯ подош медоданд.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Чун дар бозор Саидаброрро паҳлуи Му-
стақим дид, ҳуҷҷатҳояшро аз назар гузаронд. Ба
дафтарчаи махсус ному насабашро навишта ги-
рифт. Мустақим ба нозир Саидаброрро «қиян»
гӯён муаррифӣ намуд. Ҳафтае се - чор маротиба
капитан Федорчук бозор омада, аз вазъи он
воқиф мегашт.

- Ҳар дафъа участкавой ягон чиз гирифт,
пулашро нагир, - мефаҳмонд Мустақим ба Саи-
даброр. – Агар ҳақашро тияд, ин аз мо тухфа гӯй.
Ин ҷо мулки бегона, қиян. Бо ҳама забон ёфтан
лозим. Набошад ҳоламон табоҳ мешавад. Лекин
рафту агар ОМОН- ҳо омада монанду ман
набошам, болои борҳоро пӯшону даруни дӯкони
боргузориамон даро. Пеши кампири Валя. Вай

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

туро аз чашми онҳо паноҳ медорад. Воҳӯриро бо ОМОН бошад Саидаброр хуб дар ёд дошт, дар Маскав. Ва онро аз хотир баровардан, бағумон аст.

- Акай Мустақим, чӣ онҳо ҳам ба бозор меоянд? – изтироболуд пурсид Мустақим.

- Меоянд, албатта, меоянд.

- Охир ин чо ҳар хел мардум бисёр, киро меқапанд?

- Ману туру.

- Ваҳ! Аз байни ҳамин қадар одам фақат тоҷик мекобанд?

- Дуруст фаҳмидӣ, ҷиян. Фақат тоҷиконро.

Саидаброр гаранг шуда монд. Чӣ гуфта-нашро надонист. Ниҳоят пурсид:

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Омаданашонро аз кучо мефаҳмем, акай Мустақим?

- Сабр кун қиян, мефаҳмӣ. Ҳамаашро мефаҳмӣ.

- Участкавой чӣ? Пеши роҳашона гирифта наметавонад?

- Наметавонад.

- Чиба?

Мустақим оҳи сард кашид.

- Гӯш кун қиян, ту ба ғарибиҳо акнун по гузоштӣ. Рӯзи саҳти ғарибу қонунҳои нонавиштаро дар мулки бегона тамоман намедонӣ. Ҳамаашро оҳиста-оҳиста фаҳмида мегирӣ.

Ва Саидаброр сабр дошт. Интизорӣ бисёр тӯл накашид. Ҳафтае пас, ҳини авҷи савдо

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

полисҳо ба бозор ташриф оварданд. Саидаброр аз ҳамроҳонаш фаҳмид, ки онҳо ОМОН набуданд. Балки намояндагони шуъбаи корҳои дохилии яке аз навоҳии шаҳр. Моҳе як маротиба дар бозор тафтиш мегузаронданд. Чун нозирони андоз. Ҳуҷҷатҳои тоҷирон ва рафти савдоро ме-санҷиданд.

- Онҳо ба мо кордор намешаванд? – пурсид Саидаброр аз ҳампаҳлуяш, ки Нозим ном дошт.

Зоҳиран ӯ ҳамсину соли Мустақим менамуд.

- Дар пӯстамон каҳ ҷо мекунанд, - ханида посух дод вай. – Ягон нафарамон патент надорем. Ҳамаи борамонро гирифта мебаранд.

Саидаброр ба изтироб афтод. Аз набудани Мустақим. Вай бошад сариштаи корро меёфт.

Ҳис кард, ки касе ба китфаш тап-тап мезанад. Усар бардошта дар паҳлуяш набераи кампирӣ Валя, духтари понздаҳ – шонздаҳсола Нинаро дид. Вай ба дӯкони бибияш ишора дошт.

Нина бо русӣ чанд сухан гуфт. Саидаброр қариб чизе нафаҳмид. Суоломез ба ҳампаҳлуяш Нозим нигоҳ кард.

- Рав, қонат халос шуд, - овоз дод Нозим.

Набераи Валя наздашон тез-тез меомад. Ӯ бо Мустақим хеле унс гирифта буд.

Мустақим ўро доим бо донаки зардолу, донаҳои бирёни офтобпараст, каду ва мевачоти хушк зиёфат мекард. Нина донаҳоро хеле дӯст медошт. Пасон сӯҳбати гарму чӯшон мешуд, байнашон. Нина ҳамчунин мехост бо Саидаброр

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

суҳбат намояд. Вале ӯ кам мефаҳмид аз ҳарфзаниҳои духтар. Танҳо ботамкин сар чунбонда табассум менамуд. Нина инро ҳис мекард.

Нина нархи молашонро қариб пурра медонист. Дар набудани Мустақим назди Саидаброр меомад. Ҳини душворӣ кашидани Саидаброр бо баъзе мизочон худаш муомила мекард. Чун Мустақим ӯ низ пеши духтар ҳар гуна меваи хушк донак мегузошт. Нина аз дӯкони бибияш дар термос чойи гарм меовард. Ҳамдигарро дуруст нафаҳманд ҳам, чой нӯшида савдоро идома медоданд.

Чун милисаҳо аз як гӯшаи бозор ба тафтиш пардохтанд, тоҷикбачаҳо дар як лаҳза ғайб заданд. Ҳампаҳлуҳои Саидаброр рӯйи борро

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

пӯшонда, картошкафурӯшҳо халтаҳоро пушти дуконҳо кашонданд.

Кампири Валя Саидаброрро паҳлуяш шинонд. Аз лундаи начандон калони ҳасиб пораҳои хурд реза кард. Чой рехта наздаш гузошт ва ба хӯрдан мурут намуд.

- Бепарво шиштан гир, - ба китфи навҷавон тап-тап зада гуфт вай. – Ин ҷо касе ба ту кордор намешавад. Нина бошад савдоятро давом медиҳад.

Вай хеле гап зад. Ҳатто чанд суол ҳам дод, вале ҷавоб нашонид.

- Ту забони моро намефаҳмӣ? – синчакорона ба чеҳраи Саидаброр нигариста бо имою ишора пурсид ӯ.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Саидаброр табассумкунон бо аломати инкор сар чунбонд.

- Э, ман гумон доштам, ки медонӣ, - ғур-ғуркунон гуфт Валя. – Хуб лаққидам. Беҳуда.

Чанде хомӯш истоду пас даст афшонд ва бо чеҳраи кушода гуфт:

- Ҳеҷ гап не, ёд мегириӣ.

Дар бозорча полисҳо машғули тафтиш, ҳуҷҷат тартиб медоданд. Дар бораи вайрон кардани қоидаҳои савдо. Фурӯшандаҳои рус асосан занон буданд. Чанд нафарашон аллакай оби дида мерехт.

- Аз дасти милисаҳову нозирони андоз рӯз надорем, - гап зада, бо имою ишора мефаҳмонд Валя ба Саидаброр. – Дигар айб ёфт нашуд. Ба-

рои дар ҷояш набудани ҳубобчаи тарозу аллакай чанд нафарро ҷарима бастанд. Ҳамаи тарозуҳо мӯҳр доранд-ку? Муҳимаш ақрабаки вазнкашӣ дар ҷояш дуруст истад. Не, бояд камбудӣ ёбанд. Падарқусурҳо!

Ду нафар полис пеши дукони Валя ҳозир шуда, худро муаррифӣ намуданд. Ҳуҷҷат пурсиданд. Валя ҳуҷҷатҳои лозимаро ба онҳо пешниҳод намуд. Аз афташ дар ҳуҷҷатҳо ягон камбудӣ ёфт нагардид. Онҳоро бозпас гардонда ба тарозу дида дӯхтанд. Хеле зеҳн монданд ба он.

- Ҳубобча каме бечо, - ниҳоят ғурунгид нафарашон.

- Хайр чӣ? – бепарво ҷавоб дод Валя.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Ҳуҷҷат тартиб дода ҷарима мебандем.

Валя оташин шуд.

- Дигар айб наёфтед? – шӯрид ӯ. – Ақрабаки вазнкашӣ дар ҷояш?

Полисҳо ҷавоб надоданд.

- Ман аз шумо мепурсам. Ақрабак дар ҷояш ё не?

- Хайр, дар ҷояш.

- Дар ҷояш, ки бошад, ана тарозу мӯҳр дорад. Яъне аз тафтиш гузаштагӣ. Равед аз ин ҷо. Ба ягон ҳуҷҷати шумо даст наместонам. Ягон тин ҳам намесупорам.

- Хайр, хола ин қадар ҷанҷол накун, - гуфт нафаре аз онҳо.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Пас даст афшонд ва ҳар ду аз назди дукон дур шуданд.

- Бо инҳо суст биёй хунатро мемаканд, - гуфт Валя ва ба Саидаброр айёрони чашмакӣ зад.

Тафтиш хеле тӯл кашид. Ҳине ки полисҳо тафтишро анҷом доданд, рӯз кайҳо аз нисф гузашта буд. Нина сӯйи дӯкони бибияш нигоҳунон бо имо Саидаброрро наздаш хонд.

- Рав, Нина туро наздаш мехонад, - фаҳмонд Валя. – Милисаҳо рафтанд, акнун тинҷӣ.

Саидаброр назди Нина омад. Вай як қабза пулро наздаш гузошту шодиёна нидо кард:

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Бин, чӣ қадар савдо кардам! Худат метавонистӣ? Не, наметавонистӣ!

Нина беист гап мезад.

- Ягон чиз гӯй, охир. Эҳ, ту забони моро намедонӣ, афсӯс.

Нозим ҳам омаду болои молро кушод.

- Чӣ хел савдо хуб буд-а? – ба Саидаброр рӯ оварда гуфт вай. – Сабил монад, нагузоштанд. Хайр, ту фоида кардӣ. Ба ҷоят Нина хеле савдо кард. Ҳамин тавр не?

Саидаброр ҳис кард, дар суханони Нозим ҳасрату ҳасад бо ҳам омезиш ёфта, садо доданд. Авҷи картошкафурӯшӣ одатан нимрӯзӣ буд. Дар ин вақти анҷоми тафтиш бошад, аксар моли худро мефурӯхтанд. Имрӯз моли ҳама монд. Лек

тоҷикбачаҳои картошкафурӯш дигар идомаи савдоро салоҳ надиданд. Ҳарчанд аз ризқи имрӯза қариб монда бошанд ҳам. Сарчамъона аз бозор берун шуданд. То рӯзи дигар.

Барои Саидаброр ва Нозим бошад, савдо то бегоҳ идома меёфт. Мустақим ҳам омад. Ба корҳои дигар овор шуда имрӯз дер кард. Ба ҳар ҳол бо худ хеле бори нав овард. Нина воқеъаи имрӯзаро ба вай нақл кард. Барои кумак Мустақим ташаққури зиёд гуфт ба духтар.

- Амаки Миша, ба Саша забони моро ёд деҳ,
- дар охир гилаомез гуфт духтар. – Ҳар қадар бо
ӯ гап мезанам, танҳо табассум мекунаду халос.

- Албатта, ёд медиҳам. Афсӯс, ки бисёр ба-
чаи шармгин аст. Набошад ба пурсишхоят зӯр

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

зада ҷавоб диҳад, боз тезтар ёд гирифтаниш мумкин.

Нина хост назди бибияш равад.

- Ин аз мо, - гӯён Мустақим ба дасташ як халтача зардолуи хушк часпонд. – Бар ивази ёриҳоят.

- Ташаккур, - мамнун шуда гуфт духтар.

- Нина аз ту гила дорад, - пас аз рафтани духтар гуфт Мустақим ба Саидаброр.

- Чиба?

- Мегӯяд, ки ту кӯшиши ёд гирифтани забони онҳоро надорӣ.

- Кӯшиш дорам. Лекин фаҳмида наметавонам. Чӣ қор кунам?

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Дилаш ба ту кашол. Барои ҳамин меҳоҳад бо вай гап зада истӣ.

Саидаброр дар посух чизе нагуфт. Шармида сар поин афканд.

* * *

Ҳар дафъа пас анҷоми тиҷорат Мустақим пулҳоро мешумурд. Пасон даруни ҷӯроб меандоخت. Дар киса бошад як миқдори кам нигоҳ медошт.

- Ака, чиба ин хел мекунӣ? – пурсид боре Саидаброр.

- Ин сабаб дорад, - андешанд ҷавобаш дод вай. – Мулки мардум аст, ин ҷо. Худо накунаду

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

дар кӯчаҳо ба дасти милисаҳо афтем, кисаамонро такида холӣ мекунамд.

- Ҳилаи хуб доштай, ака, - хандид Саидаброр.

- Ягон ҷойи ҳилааш нест, ҷиян. Фақат эҳтиёт, ними ҳаёт аст.

Ин бегоҳ ҳам Мустақим миқдори асосии пулҳоро даруни ҷӯроб андохт. Ва ҳар ду аз бозор берун шуданд. Ба воситаи трамвай чанд истгоҳ рафта, поин гаштанд.

- Ин ҷо истгоҳи худамон не-ку? – пас аз нақлиёт поин шудан гуфт Саидаброр.

- Як шинос дар ҳамин наздикиҳо истиқомат дорад. Сари қадам наздаш дароём. Онҳо ба кӯчаи дигар гузашта, сӯйи офтобшин роҳ ги-

рифтанд. Офтоби фасли пойиз майли ғуруб дошт.

- Тирамоҳи имсола гарм омад, - роҳравон ба гап даромад Мустақим. – Ба қавли худи русҳо, тобистони занона шуд.

- Тирамоҳи ин ҷоҳо гарм аст? – пурсид Саидаброр.

- Аз кучо? Порсол ин вақт ҳама ҷо барфпӯш буд. Ту омадию гармии ватанро бо худ овардӣ.

Сухбаткунон роҳ мепаймуданд, ҳар ду. Кӯча қариб беодам буд. Аз қафо чӣ тавр расида омадани мошини полисҳоро ҳис накарданд. Танҳо сигнали нақлиёт онҳоро водор сохт ба қафо нигаранд. Мошин дар ҷояш истоду дарҳол аз дохилаш се-чор полис берун омад. Ба онҳо расида аз

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

бозувонашон дошта, пеши бинои истиқомати наздиктарин оварданд. Рӯ ба девор ҳар ду рост монда, амр доданд дастҳоро боло бардоранд. Нафаре аз полисҳо бо пойафзоли вазнин пойҳои ҳар ду ба ду ҷониб ёзонд. Сипас ба кисакобӣ даромад.

- Аҳа, ёфтам! – нидо кард ӯ баъди кофтани кисаҳои Мустақим. – Гера! Ана ба чӣ кор машғулед?!

Вай намоишкорона миёни ангуштони дасташ коғази чорқатшудаи хурдERO дошта буд. Мустақим хост рӯяшро гардонда эътироз намояд. Вале полис имкон надод. Бо пушти оринҷ ба паси гарданаш сахт фаровард.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Наҷунб! – дӯғ зад ӯ. – Қинояткорон! Омада кишвари моро ғорат мекунед! Болои сӯхта намакоб, боз мардумамонро заҳролуд мекунед, лаънатиҳо!

Хеле дӯғу пӯписа кард, полис.

- Ҳозир гирифта ҳардуятонро отдел мебарем, - ҳамон бо оҳанги сард гуфт полис. - Очаи зоратонро нишон медиҳем. Паси панҷара, ки ҷо кардем, баъд мефаҳмед. Канӣ, роҳ гардед! Гӯё, ки Расия барои инҳо шаҳри бедарвоза бошад. Меоянду меоянд.

- Аз мастӣ намеоем, командир, -ниҳоят бо алам гуфт Мустақим.

- Хуш, канӣ бифаҳмед, - аз роҳравӣ бозистода пурсид полис. – Сабаби омаданатон чист?

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Полисҳои дигар низ аз роҳравӣ бозистода ба Мустақим дида дӯхтанд. Лаҳзае хомӯшӣ ба миён омад.

- Мӯҳтоҷӣ, - возеҳу равшан ва кӯтоҳ ҷавоб дод Мустақим.

- Мӯҳтоҷӣ. Ин чӣ? – коғазчаро миёни ангуштон боло бардошт полис.

- Ин ҳам мӯҳтоҷӣ? - хандида гуфт полиси дигар.

- Худо шоҳид, ки ин моли мо нест, - оромона ва бо алам посух дод Мустақим.

- А-а, -даст афшонд полис. – Худоро ба миёна нақаш. Хубаш биё, ҳақи моро деҳу ба ҳар дуят ҷавоб.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Мустақим кисаҳояшро кофта пулҳои барои хароҷот гузоштаро берун овард.

- Ин қадар кам, - норозиёна ғурунгид полис.

- Имрӯз дар бозор ҳамроҳонатон тафтиш гузаронданд, - дарҳол ҷавоб ёфт Мустақим. – Ба онҳо маблағи калон супурдем.

Милица ба яке аз ҳамроҳонаш нигариста пурсид:

- Рост мегӯяд?

Вай ба аломати тасдиқ сар чунбонд.

- Ақаллан ин ҳамроҳат каме дигар илова мекард, - ба Саидаброр ишоракунон гуфт полис.

- Мо ҳар ду якҷояем. Пулҳо дар дасти ман. Ҳамаашро ба шумо супурдем.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Полис норизо сар ҷунбонда ба ҳамроҳаш нигарист. Вай имо намуд, ки онҳоро сар диҳад. Полисҳо ба мошин савор шуда, аз пешашон дур шуданд.

- Аз барф гурехта, ба борон афтодем, - заҳрханда намуд Мустақим. – Хайрият, либосҳоямро накофтанд.

- Акай Мустақим чанд пулаш додӣ?

- Қариб яксаду бист рубл. Хайр, биё хубаш хона меравем. Дер шуд.

- Чӣ, либосҳоро ҳам мекобанд? – роҳравон пурсид Саидаброр.

- Ҳар чи хоҳанд мекунанд. Барояшон мо одам нестем. Умуман баъди ҷанги Чеченистон муносибати инҳо бо мардуми сиёҳ тамоман

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

тағйир ёфт. Солҳои аввали омаданамон касе ба мо нигоҳ намекард. Ҳатто бе қайди зист ҳам мегаشتهм.

Вай ба Саидаброр воқеъаро нақл кард, ки ба ҳақиқат будани он бовараш намеомад.

* * *

Чун дар яке аз кишварҳои қафқозӣ, Чеченистон ҷанги Русия барои ҳукмронӣ дар ин минтақа оғоз ёфт, акси садои он ба дуродур танин андохт. Аз ҷумла, шаҳри Челябинск. Дар ин вилоят баробари русҳо, мардуми таҳҷой тотору бошқирдҳо зист доштанд. Ҳамчунин аз бисёр ҷамоҳири собиқ шӯравӣ миллату халқиятҳои гуногун барои

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

рӯзгузаронӣ омада буданд. Дар қатори эшон тоҷикони ҷангзадаю аламдида ва бехонумон гашта.

Мардуми чечен нисбатан камшумор бошад ҳам, ин ҷо ҳузур доштанд. Вале аз ҳама беш боғурур ва ору номус. Ҳаргиз нафаре аз эшон ба кори пасту каммузд даст намезад. Бозорнишинӣ намекард. Ор медонист. Таҳқирро ҳаргиз ба худ раво намедид. Чун муштзӯрони рус гурӯҳҳо ташкил карда, бозор, маҳаллаҳои ҷудоғонаи шаҳрро зери назорати худ гирифта буданд. Ҳатто ба муштзӯрони рус дар муноқиша мешуданд. Ҳаргиз паст намеомаданд.

Мустақим бо як чечен ошноӣ дошт. Назарбек буд номаш. Вай аз тоҷирони узбак, ки

аз Осиёи марказӣ мевачоти хушк оварда, аз дасти гурӯҳҳои муштзӯрони рус дар бозор имкони савдо надоштанд, мол мегирифт. Анбори калони ҷудогона дошт. Мевачоти овардаи узбакҳоро яклухт мехарид. Ва яклухт мефурӯхт. Асосан ба тоҷикони дар маҳалҳои гуногуни шаҳр машғули савдо буда. Мустақим аз ӯ борҳо мол гирифта буд. Ҳатто ба тариқи насия.

- Ту одами бовичдон, - мегуфт Назарбек. –
Насия бурдан гир. Фурӯхта баъд пулашро биёр.

Пас аз оғози амалиётҳои ҳарбӣ дар Чеченистон муносибат бо мардуми сарсиёҳ дар аксар манотиқи Русия куллан тағйир ёфт. Чеченҳо аз вилояти Челябинск тамоман ғайб заданд. Аксар

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

барои Ҳимояи марзу бум ва миллати хеш роҳи ватан пеш гирифтанд. Аз ҷумла, Назарбек.

- Акнун мо бояд ватан равам, ошно, - бо Му-
стақим видоъкунон гуфт Назарбек. – Кӣ медонад,
дигар ин ҷойҳо меоем ё не? Лекин ватанро Ҳимоя
бояд кард. Озодӣ барои мардуми мо аз Ҳама чизи
муқаддас аст.

Ибтидои Ҳамла лашкари рус дар Чечени-
стон ба муқовимати шадид дучор гардид. Борҳо
сахт шикаст хӯрд. Нокомиҳои лашкари рус меваи
заҳролуд ба бор овард. Дар Русия ҳисси бадбинӣ
нисбати мардуми сарсиёҳ торафт меафзуд. Ак-
нун муҳоҷиронро бе қайди зисти муваққатӣ
гаштугузор душвор мегашт. Ба полисҳои рус Ҳу-

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

до дод. Бо ҳар баҳона дошта пул меситонданд. Лату кӯб мекарданд.

Боре дар бозор Мустақим ҳамроҳи додараш Азим машғули савдо буд. Дид, ки полисҳои ОМОН гирди бозорро печонда истодаанд. Аҳамийат надод. Гумон кард ягон ҷинойткорро меҷӯянд. Хаёлаш ботил баромад. Полисҳо ба доштани уву дигар сарсиёҳҳо пардохтанд. Чун ҷинойткорон. Онҳоро гурӯҳ-гурӯҳ дошта ба мошинҳои махсус бор карданд. Мошинҳои бадвоҳима.

Ба ин монанд мошинҳоро аз кинофилмҳои ҷанги Гирмон бисёр дида буд. Он ҷо гурӯҳҳои ҷазодихандагони фашистӣ мардумро дошта,

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

зӯран ба мошинҳо бор менамуданд. Сипас ягон ҷойи хилват бурда, қатл мекарданд.

Даруни мошинҳои воҳиманоки одамкашон ҳар гуна миллат дида мешуд. Тоҷику қазоқ, қирғизу арманӣ, узбаку озар. Ҳама сарсиёҳ. Полисҳои қавипайкару сар то по мусаллаҳ даруни мошин зиёд дида мешуд. Ҳамаро бераҳмона мекуфтанд. Бо яроқ, дасту по.

Онҳоро ба як бинои калон дароварданд. Мисли варзишгоҳ. Як нафар полиси мусаллаҳи пурҳайбат ҷавонеро наздаш хонд. Ҷавон озар буд. Полис як пояшро болои миз гузошт. Фармуд ҷавон пойафзолашро тоза намояд. Ҷавон саркашӣ кард. Ба қафаси синаи ӯ лагади сахте зад,

полис. Ҷавон аз ҷо парида қафо афтод. Беҳуш шуд.

Пасон овози магнитофонро баланд карданд, полисҳо. Ба асирони хеш амр доданд дароз кашанд. Ва ба ҳар тараф тоб хӯранд. Полисҳо байнашон гаштугузор доштанд. Нафаре ба чашмашон беҳаракат метофт, лагадкӯб мекарданд. Дӯғу пӯписакунон ҳақоратҳои қабеҳ ба забон меоварданд.

- Он ҷо, дар Чеченистон бачаҳои мо аз дасти шумо, сиёҳҳо нест шуда истодаанд! Шумо дар ватани мо кайфу сафо доред. Бас! Минбаъд рӯзатонро сиёҳ мекунем!

БОБИ III

Ноаён сардиҳо фаро мерасид. Ҳарчанд ки фасли пойиз имсол нисбатан гарму нарм омад. Ин табъи дили муҳочирон буд. Зеро бисёриҳо «мазза»-и сардиҳои кишвари русро начашида буданд ва акнун бояд мечашиданд. Ба қатори эшон Саидаброр низ дохил буд.

Айёми сардиҳо, ҳангоми соф будани ҳаво офтоб нур мепошид. Чун курси лочувардӣ. Вале ҳеҷ гармӣ надошт нури он. Сардии кишвари рус хушк аст. Вақти нафас кашидан хаёл мекуни ба

дарунат ях медарояд. Бисёр муҳочирони тоҷик, ки аксар навҷавонанд, гирифтори бемориҳо мегарданд. Бемориҳои вазнину табобатнашаванда.

Ҳарорати ҳаво акнун аз понздаҳ дараҷа гузашта буд. Чунин ҳолат барои кишвари рус чизи муқаррарист. Ва онро қариб, ки сардӣ намеҳисобанд, дар ин мулк.

Мустақим ҳис кард, ки Саидаброрро сардӣ таъсир намудааст. Зеро месулфид, аммо сир бой намедод, худро бардам вонамуд мекард.

Чанд маротиба Мустақим бор оварда меид, ки лабони Саидаброр каб-кабуд шудаанд. Ба нею нестонаш нигоҳ накарда дукони Валя мефиристонд. Даме нишаста гарм шавад. Валяро хоҳиш мекард барояш қаҳваи гарм тайёр намояд.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Дар чунин мавридҳо Нина гирди сари Саидаброр парвона мегашт.

Маҳз дар яке аз рӯзҳои сард полисҳои ОМОН ба бозор ворид шуданд. Бо мақсади пул кор намудан. Мустақим дар бозор паҳлуи Саидаброр ҳузур дошт. Базӯр имкон ёфт, ҷониби Валя ишора намояд. Дасти Саидаброрро гирифта, бо илоҷе худро пушти яке аз дуқонҳо расонданд. Валя дар дуқонаш танҳо менишаст. Нина имрӯз мактаб рафта буд. Матоъи калонеро гирифта овард. Рӯйи молҳои шиносони тоҷикашро пӯшонду ба дуқон баргашт.

Мустақим ҳамроҳи Саидаброр роҳи мошингардро убур намуда, назди бинои корхонаи тракторсозӣ расиданд. Аз пеши бино то пиёдароҳ за-

мини корам вучуд дошт. Баҳору тобистон он ҷо гулҳои рангин мешукуфт. Ҳоло замин урён. Замиро аз пиёдароҳ бутаҳои зич рӯидаи дар ин фасл бебарг, чун девор то ним қади одам ҷудо мекард. Ҳар ду паси бутаҳо аз чашми полисҳо пинҳон, бозорро назора доштанд.

Бозор маҳшаргоҳро мемонд. Полисҳо муҳочирони даргурезро таъқибкунон бозмедоштанд. Чанд нафар имкони гурехтан наёфтаре аллакай даст гирифта пеши УАЗ-икҳо оварданд. Чун қинояткор ба қафои мошинҳо, ки махсус барои боздошташудагон сохта шудааст, ҷо мекарданд.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Нафаре аз бозоракиҳои тоҷик ба самти дигар, ҷониби истгоҳи трамвай дартоз гардид. Ду полис аз қафояш шуд. Яке аз онҳо аз таппонча ба ҳаво ду тир ҳолӣ кард. Чун машқдида буданд, ҷавон ба истгоҳ нарасида дасташ гирифтанд. Замин хобонда ба дастонаш завлона кашиданд. Пасон латуқубкунон қафо баргаштанд.

Воқеъа пеши назари ҳама сурат гирифт. Савдогарону харидорон. Ҳангомаҷӯён хеле зиёд буданд. Иддае амали полисҳоро тарафгирӣ мекард. Қисме баръакс. Валя ба дуввумиҳо шомил буд. Ҷавони дастбаста ҳамроҳи полисҳо аз пеши дукони ӯ мегузашт. Тоқаташ намонд. Аз дукон берун гашта назди сардори ОМОНҳо, ки миёни бозор бо касе суҳбат дошт, омад.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Ин чӣ гап, охир, - гуфт вай ба полис. – Аз мастӣ наомадаанд, инҳо. Ё кори дигар надоред?

- Хола, ба ҳар кор омехта нашав, - безътиноена, ҳатто ҷонибаш нанигариста ҷавоб дод полис. – Лозим шавад, худатро ҳам гирифта мебарем.

- Эҳ, ҳайфи погонҳо, - гӯён оташинона даст афшонду аз он ҷо дур гардид Валя.

Се мошини УАЗики полисҳо канори бозор қатор меистод. Дарҳои қафоро кушода, боздошташудагонро болои ҳам бор карданд, полисҳо. Аз бисёрии одам дарҳо базӯр пӯшида шуд. Аз паси тирезаҳои панҷараноки дарҳои қафо чеҳраи чанд нафар тоҷикбача аранге менамуд.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Полисҳо бошанд ба нишастагоҳҳои пеш ҷо гирифтанд. Калонашон паҳлуи яке аз ронандаҳо дар нишастгоҳи пеш худро ҷо кард. Боқимондаи полисҳо ба чанд сабукрав нишастанд. Ҳар се УАЗик бо роҳи калон, на ба маркази шаҳр, балки ба берун роҳ гирифтанд. Сабукравҳо сӯйи маркази шаҳр. Баъди дур гаштани полисҳо Мустақим аз ҷо бархост. Саидаброр низ.

- Бачаҳоро кучо бурданд? – пурсид Саидаброр.

- Беруни шаҳр.

- Отдел намебаранд?

- Барои чӣ баранд? Ягон гуноҳ накардаанд-ку? Беруни шаҳр кӯли калони оббозист. Дар лаби

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

кӯл аз мошин поин карда, кисаҳояшонро ҳолӣ ме-
кунанду ҷавоб медиҳанд.

- Набошад чӣ лозим воҳимаю суросуркунӣ?

Боз тир паррондан?

- Худашона бояд нишон диҳанд. Ин ҷо вата-
ни онҳост. Ҳарчи хоҳанд, ба бегонагон раво ме-
бинанд. Мо барои онҳо кӣ? Як хаси роҳ. Зер кар-
да мегузаранд.

Ҳар ду роҳро убур карда ба бозор омаданд.
Болои рафи онҳо ва ҳамсоягон бо матоъ пӯшида
буд. Мустақим ҷониби дӯкони Валя назар аф-
канд. Нигоҳашон бо ҳам бархӯрд. Ва миннатдо-
рона сар ҷунбонд.

Халтаҳои картошкаи тоҷикбачаҳо ҳини
таъқиби полисҳо ҳар тараф парешон меҳобид.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Картошкаҳо ҳар тараф рехта. Пас аз рафтани полисҳо Валя чанд нафар зани дукондорро ба ёрӣ хонд. Якҷоя халтаҳоро дар гӯшае батартиб гузоштанд.

Мустақим матои болои борҳояшон гузоштаи Валяро гирифта, халтаҳои картошкаро пӯшонд. Ба Саидаброр фармуд савдоро идома диҳад. Ху-даш назди Валя рафт.

- Раҳмат, апаи Валя. Ҳазор раҳмат, - изҳори миннатдорӣ дошт ӯ. – Хайрият шумо ҳастед. Набошад дар ин гуна ҳолатҳо моли бесоҳиб мондаи моро кашонда мебаранд.

- Намебаранд, додар. Ҳама мисли ин мили-саҳо беинсоф нестанд. Ана, ман занакҳоро ба ёрӣ хондам. Не, нагуфтанд. Картошкаҳоро ғун-

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

дошта дар як гӯша ниҳодем. Хулоса одамони нек ҳам ёфт мешаванд.

Мустақим қаҳваи таклиф намудаи Валяро нӯшид. Ба баданаш гармӣ давид.

- Ман худам рафта савдори идома диҳам, - аз ҷо бархоста гуфт ӯ. – Ҷиянамро назди шумо фиристам. Каме гарм шавад.

- Вайро эҳтиёт кун. Ту дар Расия бисёр гаштай. Ӯ ҳоло бача аст. Тоқати хунуқиҳоро надорад.

- Рост мегӯӣ апаи Валя. Эҳ, дар гӯр рӯзи ногузари тоҷик. Барвақт ҳамаро калонсол кард ин зиндагии мо. Набошад, чӣ лозим ин гуна бачаҳоро аз пеши волидон дур кардан? Аз зиндагӣ ҳеч чиз надидаанд.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

* * *

Саидаброр рӯзи дигар бозор баромада натавонист. Бегоҳ дар манзили иҷора хӯроки шом нахӯрд. Ба Мустақим гуфт, ки иштиҳояш нест ва сараш каме дард мекунад. Ранги чеҳрааш бошад, парида буд.

Шаб якбора табаш баланд гашта, чанд маротиба ҳазён гуфт. Мустақим ҳисобашро гум кард. Холаи Вера ҳам бедор гашта сари болини ӯ омад. Дасташро дошт. Ҳис кард, дар оташ месӯзад.

- Табаш баланд, - гуфт вай. - Ман ҳозир.

Аз ҳучра берун шуда пас аз чанде бозпас омад. Дар дасташ чанд дона дору.

- Ин ҳатман табашро паст мекунад, - фаҳмонд ӯ. – Аз афташ шамол хӯрдааст. Як духтури шинос дорам. Саҳар гирифта меорам. Мутахассиси хуб аст.

Пагоҳ додари Мустақим бозор рафт. Вале худ рафтанро эб надид. Дилаш нашуд дар чунин вазъ Саидаброрро танҳо гузорад. Ҳарчанд холаи Вера таъкид намуд, аз пайи кораш шавад, худаш ҳамаро саришта хоҳад кард. Аммо натавонист. Таби навҷавон хеле паст гашта бошад ҳам бемадор менамуд.

- Худатро суст нагир, қиян, - дилбардорӣ мекард ӯро Мустақим. – Ҳозир холаи Вера духтур

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

меорад. Доруо дармон мефармояд. Албатта, сиҳат мешавӣ.

- Очама хоб дидам, - ғайри ихтиёр лабони парсингбастаашро чунбонда, оҳиста ба гап даромад Саидаброр.

- Наход? Хайр, чӣ гуна хобаш дидӣ?

Дар лабони Саидаброр базӯр табассум дамид.

- Хоби нағз. Очама ёд кардам.

Инро гуфта оҳи сард кашид. Дар чашмонаш ашк пайдо гардид. Ашки чашмонаш дар рушноии чароғи ҳучра аксандозӣ дошт.

- Худатро зиқ накун ҷиян, - ба дилбардорӣ даромад Мустақим. – Ҳамин ки аз ҷоят хестӣ, ҳатман рафта телефон мекунем. Бо очаат хуб

гап зан, хумори дилат шиканад. Шукр, ҳоло корҳоямон нағз. То аввалҳои тобистони оянда ин чо чунбучул мекунем. Дар ин муддат хеле пул кор кардан мумкин. Баъд якҷоя хона меравем. Худам ҳамроҳат рафта ҳуҷҷатҳоятро ба университет месупорем. Як-ду муаллими шинос ҳам дорам. Ҳақашонро медиҳем, Худо хоҳад дохил мешавӣ.

Дар чеҳраи коҳидаи Саидаброр изҳори ташаккур ҳувайдо шуд. Хост чизе бигӯяд, вале сулфа гулӯгираш кард. Дасти Мустақимро бо кафи дастонаш дошт. Вай гармии аз меъёр зиёдро эҳсос кард.

- Дилам об мехоҳад.

- Ҳозир чияни тағош.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Мустақим дарҳол аз ҳучра берун шуд. Ба ошхона рафта термоси пури чойро бо як пиёла гирифта овард.

- Ба ту об хӯрдан хуб нест, қиян, - ба фаҳмондан даромад ӯ. – Камтар чойи гарм хӯрӣ, беҳтар.

Мустақим ба пиёла чой рехт. Бӯйи хуши он дар ҳучра паҳн гардид. Боз як-ду болишти дигарро таги сари Саидаброр ниҳод. Пиёлаи чойро рӯйи кафи дастонаш ниҳод. Саидаброр ҳамагӣ ду-се қулт нӯшиду пиёларо ба Мустақим дароз кард. Мустақим медонист, ки аз бегоҳ инҷониб ӯ ба даҳонаш чизе нагирифтааст.

Бинобарон гуфт:

- Хӯр қиян, ба баданат гармӣ медавад.

Саидаброр бошад, бо аломати инкор сар чунбонд.

Холаи Вера ҳамроҳи табиб ба хона баргашт. Вай марди миёнсоли тотор буд. Ба назар қавоқгирифта менамуд. Лек чун ба сухан даромад, гуфтораш мулоим, ҳатто бо савт ба гӯш мерасид.

- Ху-уш, чӣ гуна шикоятҳо ҳаст? - ҷомадончаи бо худ овардаашро кушода гуфт вай.

Аввал аз ҷомадонча айнакҳояшро берун овард. Каме аз чашмон поён, болои бинӣ гузошт. Сипас асбоби санҷиши нафаскаширо ба даст гирифт. Ва болои сари Саидаброр омад. Лаҳзае ба чеҳрааш зеҳн монду даст ба пешонияш гузошт.

- Канӣ, ҷавони зебо ба шикам хоб кун.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Мустақим кӯрпаи болои Саидаброрро поин кашид. То ин ки ҳини тоб хӯрдан душворӣ нақашад. Духтур шохакҳои асбобро ба гӯшаш ниҳоду тарафи дигарашро ба пушти Саидаброр расонд. Ҳар ҷо – ҳар ҷо асбобро дар пушташ гузошта, нафаскашии ӯро бодикқат санчид. Пас аз анҷоми муоина фармуд Саидаброр ба пушт гашта, баҳузур хоб равад.

- Чанд рӯз боз ба ин аҳвол гирифтор шудааст? – асбоби муоинаро ба ҷомандонча ниҳода, аз болои айнакҳо ба Мустақим нигоҳкунон пурсид ӯ.

- Як-ду рӯз сулфид. Шабона якбора табаш баланд шуда монд. Пагоҳӣ бошад, аз ҷоғаҳ хеста натавонист.

- Ҳм-м, фаҳмо. Ҳамаашро ба шумо баъд мефаҳмонам.

- Ман қаҳваи гарм тайёр кардам, - таклиф намуд холаи Вера. – Ба ошхона гузаред. Он ҷо гапзанон мекунад.

Дар ошхона холаи Вера ба ду стакан қаҳва рехта назди ҳар ду ниҳод. Рӯйи миз инчунин кулчақанду конфетҳо ниҳода буд холаи Вера.

- Марҳамат, даҳон ширин намоед, - ба хӯрдан мурут намуд вай. – Шумо шишта суҳбат кунед, ман назди Саид равам.

Холаи Вера мехост ба гуфтугӯи ҳар ду халал нарасонад.

- Гап ҳамин ошно, - як қулт қаҳва нӯшидан пас ба суҳан даромад духтур. – Шушҳои додара

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

сахт шамол хӯрдагӣ. Дурустакак табобат кардан лозим. Имкон бошад беморхона баред, беҳтар. Агар не, доруо дармон таъин мекунам. Ҳамин ҷо табобат кунед. Фақат ҳамин ки беҳуда гардиш накунад.

Холаи Вера боз ба ошхона омад. Духтур матлабашро ба ӯ низ баён кард.

- Чӣ лозим ба беморхона бурдан? – гуфт ӯ.
– Инҳо қайди зисти доимӣ надоранд. Сарашонро гаранг мекунад. Хубаш дору нави-сед. Ҳамин ҷо табобат ёфтан мегирад. Ҳам-соямон ҳамшираи шафқат. Ҳақашро медиҳем, омада доруо дармон мекунад

- Фаҳмо, - дафъаи дуюм ин калимаро такрор намуда сар ҷунбонд духтур.

Аз ҷомадончааш хомаю варақчаҳои махсуси мӯҳрдор бароварда, номгӯии доруҳоро навишта ба Мустақим дароз кард.

- Ин доруҳоро аз доруҳона ёфтан мумкин. Тарз ва дар як рӯз чанд маротиба истифода бурданро навиштам. Пагоҳу бегоҳ бошад як пиёла шири чӯшондаро бо як қошуқ асали тоза омехта мекунед. Ҷамон тавр гармогарм менӯшонед. Фоидаи хуб дорад.

Ҷини хайрухуш «ҳақи хизмати шумо», гӯён Мустақим хост чанд дона пулро ба кисаи палтои духтур андозад. Вай нагузошт. Пулҳоро дар кафи Мустақим пахшу ангуштҳояшро мушт кард. То ин ки натобанд.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Ҳамаро бо як чашм нигоҳ накун, ошно, - бо нигоҳи хайрхоҳона гуфт вай. – Ман ин корро аз дили соф, бе ягон тамаъ ба ҷо овардам.

Сипас дасташро барои хайрухуш дароз кард. Мустақим дасти ӯро самимона фишурд.

* * *

Ҳине ки Саидаброр бистарӣ шуд. Нина ба набуданаш чандон аҳаммийат надод. Сипас худи ӯ чанд рӯз бозор наомад. Овора аз пайи мактабу таълим шуда монд. Чун омад набудани Саидаброрро дарҳол ҳис кард. Омада паҳлуи Мустақим нишаст. Ва кучо будани Саидаброрро пурсон шуд.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Ошноят чанд рӯз боз бемор аст, - фаҳмонд

Мустақим.

- Чӣ шудааст ба ӯ? – бетоқат гашта пурсид
духтар.

- Духтур мегӯяд, ки шушҳояш шамол хӯрда-
аст.

- Ваҳ! Дар кадом беморхона хоб аст?

- Беморхона набурдем. Дар ҳучраи иҷора-
амон бистарист.

- Наход Саша бемор бошаду ба ягон духтур
нишон надихед? – дар пешони духтар чин пайдо
гашта, норозиёна пурсид.

- Нишон додем, Нинаҷон, - ҳалимона ҷавоб
дод Мустақим. – Духтур омада дид. Дорую дар-
мон навишт. Ҳоло як ҳамшираи шафқат ҳар рӯз

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

омада, чанд маротиба сӯзандору мегузаронад. Аҳволаш хеле беҳ шудааст. Якчанд рӯз пас бо-зор меояду вайро мебинӣ.

Нина гӯе дигар тоқат надошт.

- Суроғаатон дар кучост?

- Чӣ лозим ба ту суроғаи мо?

- Ман ўро хабаргирӣ меравам.

- Хабаргирӣ? – нобоварона пурсид Му-стақим. – Кай?

- Худи ҳозир.

Мустақим ба фаҳмондан даромад. Нина аз пеши ў дуқони бибияш рафт. Лаҳзае он ҷо таваққуф карда, бо бибияш гапзанон намуд. Пасон халтаи зебое дар даст аз дуқон берун шуда, сӯйи истоғоҳи трамвай роҳ гирифт.

Вақте Нина аз пеши Мустақим ҷониби дукон рафт, ӯ тамоми ҳаракати духтарро зери назора гирифт. Дар роҳ ба сӯи истгоҳ Нина аз назари Мустақим ғайб зад. Танҳо дар ин ҳолат ӯ нигоҳашро аз духтар канда ба бозор дӯхт. Ва аз дил гузаронд, ки духтар ба Саидаброр дилкашолӣ дорад. Дилкашолӣ саҳт.

Холаи Вера аз кор рухсатӣ буд. Ба хотири Саидаброри бемор қариб ба ҷойе намерафт. Модарвор ӯро нигоҳубин мекард. Ҳар рӯз рафта ҳамшираи шафқатро гирифта меовард. Барояш ҳар гуна хӯрданиҳо тайёр мекард. Пайваста аз ҳолаш пурсон мешуд.

Ҳини мактабхонӣ чун дар бораи миллатҳо суҳан мерафт, аз даҳони калонсолон нисбати

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

миллати тотор қариб, ки ҳарфи нек намешунид, Саидаброр. Ибораи «татари хатар» - ро бисёр шунида буд. Аммо аз рӯзе, ки ба остонаи хонаи Вера қадам ниҳод, танҳо муомилаи хушро диду халос. Бо Саидаброр хусусан набераи холаи Вера, духтарчаи чорсола Женя хеле унс гирифта буд. Омада дар бағалаш менишаст, пасон пурсуковро сар мекард. Аз ҳар хусус. Саидаброр, ки русиро хуб намедонист, ба пурсишҳои кӯдак дарҳам - барҳам ҷавоб медод. Женя тифли зираке буд. Аз чунин посухҳо завқида механдид. Саидаброр мешармид. Холаи Вера ба танбеҳи Женя мепардохт.

Ҳамин тавр, соҳибхонаҳо бо иҷоранишинони хеш чун одами худӣ муносибат доштанд. Гоҳо

соҳибхонаҳо деҳа, назди хешовандон мерафтанд. Қариб то як ҳафта хонаро пурра ба ихтиёри иҷорашинон мегузоштанд. Аз чунин рафтори эшон Саидаброр ба ҳайрат меафтод.

- Онҳо низ чун мо муслмонанд, - мефаҳмонд ба ӯ Мустақим. - Мебинанд, ки намозхонем, ягон амали бечое намекунем, ба мо бовардоранд.

Холаи Вера дар ошхона ҷунбучӯл дошт. Синаш аз панҷоҳ боло, аммо серҳаракат менамуд. Ошпаз, ки буд хӯрокҳои болаззат мепухт. Илова бар он мураббоҳои гуногун ва аз анвои сабзавот консерваҳо тайёр мекард. Умуман, ба қавле зане буд, ба дасту по.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Ҳине ки дар хона зиёфат меорост, болои мизро бо ҳар гуна мураббою сабзавоти намакин пур мекард. Оро медод. Ҳатто аз як навъ каду ки хурдҳаҷм ва маҳз дар иқлими Русия парвариш меёбад, консерва тайёр мекард. Мустақим онро бағоят дӯст медошт. Умуман ба ҳунармандияш Мустақим қоил буд.

Гоҳо Мустақим ба ӯ меваи хушк медод. То ин ки нӯшоба тайёр кунад. Вай бошад меаби хушкро шӯста, каме дар об нигоҳ медошт. Сипас аз гӯштқимакунак мегузаронд. Хамир тайёр карда, зувола мегирифт. Чун фатири тоҷикӣ. Меваи қимашударо рӯи зувола мерехт. Болаяшро бо як қабат зуволаи дигар мепӯшонд. Пас даруни

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

тафдон мегузошт. То пухтан. Вақти чойнушӣ як порагӣ бурида назди иҷорашинҳояш мегузошт.

- Хола, панҷ - панҷаат ҳунар, - нонро хӯрда шӯхиомез мегуфт Мустақим. –Ҷойи ту ватани мост. Биё, бо мо равем, он ҷо шавҳар мекунӣ. Туро болои сар мегирад, шавҳар.

- Эҳ, бачам, пир шудам, - каме бо ҳасрат мегуфт холаи Вера. - Ман кучою шавҳаркунӣ кучо?

- Бо ин ҳунар бароят даҳ шӯй меёбам , хола.

- Не, -даст меафшонд ӯ. – Акнун дер шуд.

* * *

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Садои занги дар баланд гардид. «Кӣ бошад?», аз дил гузаронд холаи Вера. Одатан пагоҳӣ хонаи онҳо қариб касе намеомад. Духтараш то бегоҳ дар кор.

Наберааш дар боғча. Мустақиму додараш Азим то бегоҳ дар бозор. Ба аёдати Саидаброр тоҷикбачаҳои шинос пас аз шом меоянд.

Назди дар омада аз чашмаки он ба берун назар афканд. Пушти дар духтаре меистод. Ношинос. Дарро кушоду чун одат маъмули мардуми рус пурсид, кӣ лозим?

-Ман ба аёдати Саша омадаам, - бо овози ҷарангосӣ пас аз салом гуфт духтар. Холаи Вера лаҳзае ба чеҳраи ӯ нигарист. Ситорагарм ва резапайкар. Бинии майдаякаш каме боло теғ каши-

да. Дар рухсораҳои сафедаш доғи кунҷитак менамуд. Мӯйҳои начандон дарозашро ду кокул бофта, ба пеш, болои синаҳо партофта буд. Дар сар телпаки духтаронаи гӯшаҳояш дароз. Ба тан палтои хокистарранг ва ба по мӯзаҳои зебои пошнабаланд пӯшида буд. Тарзи гуфтори духтар ба холаи Вера писанд омад. Ҳис кард, ки духтар боодоб ва бераҳа нест. Аммо сир бой надода пурсид:

- Кадом Саша?

- Охир вай дар хонаи шумо иҷорашин-ку? - аз нав овози чарангосии духтар баланд гардид. - Ҳамроҳи амаки Миша дар бозори ЧТЗ савдо мекард. Чанд рӯз шуд, ки нест. Амаки Мишаро пурсам гуфт, ки бемор аст. Ана, хабаргирӣ омадам.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Хайр бие даро, - табассумкунон гуфт холаи Вера. - Боз хаёл накунӣ, ки туро истинтоқ дорам.

Духтар хандид. Хандааш низ чарангосӣ буд.

Холаи Вера духтарро пушти дари ҳучра овард. Ёро огоҳ кард, ки шиносаш ҳоло хоб аст. Оҳиста даромада шинад. Худаш бошад ҷониби ошхона равон гардид.

Нина воридаи ҳучра шуд. Ҳучраи начандон калон. Лек тозаю озода. Дар кунҷҳои ҳучра, наздики тиреза ду кат меистод. Яке калон барои хоби дунафара, дигаре хурд. Болои кати хурд Саидаброр оромона мехобид. Гӯе хонаи худаш бошад, Нина кӯлвораширо болои ҷевончаи назди

кат гузошт. Беибо рӯи кат, паҳлуи Саидаброр нишаст.

Нина ба чехраи Саидаброр назар афканд. Ранги рӯяш коҳида, устухонҳои рухсораҳояш каме барҷаста ба назар мерасид. Саидаброр оҳиста чашм кушод. Бӯи хушу гуворои атри за-нона ба димоғаш расид. Ҳис кард, ки касе паҳлуяш нишаста, бодикқат нигоҳаш дорад.

- Ана, ба худ омадӣ! - нидо кард Нина. – Амаки Миша гуфт, ки ту шамол хӯрдаӣ. Аҳволат чӣ тавр?

- Раҳмат, бад не, - оҳиста ҷавоб дод Саидаброр ва кӯшиш кард сар аз болин бардошта, рӯи кат нишинад.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Не - не, начунб, - дарҳол аз китфонаш дошт Нина. – Ту ҳоло мадоратро гум кардай, беҳтараш хоб кун.

Нина болишти таги сари ўро каме дуруст, рухсораҳояшро сила кард. Аз ҷо бархосту ба кофтани халтаи овардааш пардохт. Термос ва халтачаи хурди сафедро баровард. Аз кати калон як болиштро гирифта, таги сари ў ниҳод. Сарпӯши термосро кушода, ба стакан нӯшокии гарм рехт. Аз халтачаи сафед як дона пироғро гирифта, ба дасти Саидаброр часпонд. Аз болои кат паҳлуяш нишасту нӯшокиро ба вай дароз намуд.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Пирогҳоро очаам махсус барои ту пухт, - ба нақл даромад Нина. – Ин асалчой. Фоидаи калон дорад, нӯшидан гир.

Саидаброр хост ба духтар фаҳмонад, ки ҳоло сер аст. Иштиёқи хӯрдан надорад. Вале натавонист. Духтар гӯё вайро сеҳр дошт. Ба назараш боз ҳам зеботар менамуд. Ҳар гуна нақлҳои аҷиб мекард барояш.

Холаи Вера дар ошхона гуфтору хандаи духтарро мешунид. Фикр мекард, ки ӯ мабодо бо гапҳои беҳуда майнаи Саидаброрро пакар созад. Бе ин ҳам вай маҷоли шунидани ҳар гуна суханро надорад.

Бесадо дохили ҳучра шуд. Духтар саргарми гап ворид гаштанастро ҳис накард. Саидаброр бо

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

чеҳраи шукуфон ба гуфтаҳои духтар гӯш андохта пирог тановул дошт. Ва асалчой менушид.

Нигоҳи Саидаброр ва холаи Вера бо ҳам бархӯрд. Холаи Вера чашму абрӯвонашро боло кард. Мазмун духтари зӯр. Боз бесадо аз ҳучра берун рафт. Дар лабони Саидаброр табассум дамид. Чанд муддате, ки Нина паҳлуяш буд, хастагиро тамоман фаромӯш намуд.

Ҳине ки Нина қасди рафтан кард, ӯ ҳам аз ҷо бархост. Ҳарчанд духтар монеъ шуд, ки аз ҷо нахезад. То пеши дар ба гуселаш рафт. Холаи Вера ҳайрон монд. Духтур талаб карда буд, ки то як муддат бемор беҳуда аз ҷо барнахезад. Меҳмон омаду Саидаброр таъкиди духтурро сарфи назар кард.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Ҳангоми хайрухуш Нина даст дароз кард.
Лаҳзае кафи дастони ҳар ду бо ҳам буданд. Духтар табассуми зебоне кард. Саидаброр ҳис кард, ки ба духтар дилкашолие дорад. Нина берун баромаду Саидаброр дарро пӯшид. Холаи Вера ҳини гусел паҳлуяш буд. Ба Саидаброр гуфт:

-Ба Худо, ки духтари зӯр. Гир, ҳатман бо худат бар. Пушаймон намешавӣ.

Лабони Саидаброр ба табассум моил шуданд. Шармид ва сар поин намуд. Дар гунаҳои беҳунаш бошад, сурхӣ давид. Ҳамаи инро холаи Вера ҳис кард. Вале чизе нагуфт.

* * *

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Соли нави исавӣ фаро расид. Ташвиши шаҳриён афзуд. Мардум барои орогани хони солинавӣ бештар харид мекард. Ҳама мекӯшид соли навро таъби дил пешвоз гиранд. Савдои мевачоти хушк дар ин давра зиёд гашт. Аз бозе, ки шумораи тоҷикон дар манотиқи гуногуни Русия афзоиш ёфт ва эшон меваи хушкро бештар кашонда оварданд. Мардуми таҳҷои шаҳрҳои рус гузарондани ҳар гуна маъракаро бе ин гуна мевачот тасаввур карда наметавонист. Дар фасли сармо бошад, меваи тар кам ёфт мешавад.

Мустақим чун гурги борондида талаботи бозорро хуб медонист. Пешакӣ мевачоти хушк, мавиз, зардолуи нимхушк ва ҳар намуд дона захира мекард. Даромади ду - се моҳоро аз савдо,

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

маҳз муддати даҳ - дувоздаҳ рӯзи пеш аз соли нав пайдо карда метавонист.

Саидаброр пас аз ду ҳафтаи беморӣ боз ба по хест. Рӯзҳои пеш аз соли нав, ҳини авҷи савдо, дар бозор паҳлуи Мустақимро гирифт.

Бисёр тоҷикон аз ҳар канори Русия дар арафаи соли нав озими диёри хеш мешуданд. Хусусан онҳое, ки дар сохтмонҳо заҳмат мекашиданд, дар бозорҳо машғули савдои сару либос буданд. Мекӯшиданд соли навро дар хона, дар ҳалқаи наздикон пешвоз гиранд.

Меваю сабзавотфурӯшон баръакс. Пас аз соли нав ба роҳ мебаромаданд. Арафаи соли нав савдояшон хеле хуб буд. Илова бар он, пас аз ҷашн хона рафтан осон мегашт. Хоҳишман-

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

дони сафар кам, чиптаи тайёраву қатораро бе-
малол дастрас намудан мумкин буд.

Мустақиму Саидаброр ҳоло нийяти хона-
равӣ надоштанд. Ба қавли Мустақим маблағашон
кам, кирои рафтан намекард, Ба ҳар ҳол, арафи
соли нав ҳар ду хона занг заданд. Саидаброр бо
модараш гапзанон кард. Бештари як моҳ овози
чигарбандро нашунида буд, модар. Писарро
сахт пазмон, ҳатто ба хавотир афтода буд, аз
боби ӯ. Чӣ фикрхое ба сараш наомад. Шавҳарро
безор кард. Ҳар рӯз зорӣ дошт ба шиносҳои дар
Русия будааш занг занад. Дараки писарашро
ёбад. Саидахмад низ сару калобаашро гум кард.
Ба чанд кас занг зад. Лек бенатиҷа.

Чун овози писарашро шунид, модар хеле таскин ёфт. Сабаби дер занг заданашро пурсон шуд. Саидаброр серкорино баҳона кард. Нагуфт, ки бемору бистарӣ гардид.

Ба модар хабар дод, ки ба воситаи шиносҳо пул, инчунин сару либос фиристодааст . Барои додарҳояш. Модар суханони чигарбандашро шунида дар ҳақаш дуои нек кард.

Занги писар дар арафи соли нав волидонро хеле ором кард. Саидаброр инчунин рақами телефони ҳамсоия хонаи иҷораашонро гуфта дод. Агар дер занг занад, бо ин роҳ метавонанд, даракашро ёбанд.

Пас аз соли нав холаи Вера ҳамроҳи духтару наберааш деҳа рафт. Назди хешовандон. Ҳар

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

ду дар хона танҳо монданд. Ва мебоист беш аз як ҳафта бозор набароянд. Зеро дар ин давра савдо хеле суст гашта, касе чизе харид намекард. Ба қавли Мустақим ин давраи дамгирӣ ҳисоб меёфт.

Шумораи тоҷикон дар шаҳр коҳиш ёфт. Аксар ватан рафтанд. Як - ду моҳ пеши наздикону пайвандон хоҳанд монд. Нафас рост мекарданд. Сипас барои дарёфти қути лоямут бозпас меомаданд. Маҳз дар ин рӯзҳои солинавӣ тоҷикони дар ғарибиҳо монда ба аёдати якдигар мерафтанд. Чанде аз эшон омада Мустақиму Саидаброрро хабар гирифт. Ҳар ду бошанд, имкони ҷойе рафтан надоштанд. Намехостанд дар набудани соҳибхонаҳо манзил беодам монад.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Гурӯҳҳои дуздону ғоратгарон амали фаъол доштанд, дар шаҳр. Ҳодисаҳои ғоратгарӣ тез - тез рух медод. Боре гурӯҳи ғоратгарон ба хонае зада медароянд, ки ҳамроҳи кампири соҳибхона як ҷавони тоҷик мезист. Дар ҷоғаҳи хоб ба тоҷикписар тир мекушоянд. Сипас ҳама моли барои тичорат овардаашро ба яғмо мебаранд. Хушбахтона, тоҷикписар зинда монд. Тафтиш ошкор месозад, ки дар ин ғоратгарӣ писари ягонаи кампири соҳибхона даст дорад. «Ташриф»-и ғоратгаронро ӯ ташкил намудааст. Аз ин рӯ Мустақим ҳеҷ намехост манзили зисташон беодам бошад.

* * *

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Як беғоҳ ҳамсоязанак омада хабар дод, ки додари Мустақим ба воситаи телефон бародарашро суроғ дорад. Салим дар шаҳри Сургут машғули корҳои сохтмонӣ буд. Баъди ҳолпурсӣ аз Мустақим хоҳиш намуд чанд нафарро гирифта наздаш биёяд. Мустақим ҳайрон чи ҷавоб гуфта-нашро надонист.

- Дар ҳамин ҷо шукр, корҳоямон бад нест, - ниҳоят ҷавоб дод ӯ. - Ё рафтаман зарур?

- Зарур ака, хеле зарур, - хоҳиш дошт Салим. – Ман як иморати нав қабул кардам. Коргоҳонам кам.

- Азим хона рафт. Ин ҷо ману Саидаборро танҳоям.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Ҳеҷ гап не, агар одами маъқул ёфт шавад, гирифта биёр. Набошад, ақаллан ҳамроҳи Саидаброр расида биёед. Худат панҷ – панҷаат хунар. Кори чанд касро саришта карда метавонӣ.

- Як - ду моҳи дигар сабр мекардӣ. Ҳаво андак гарм мешуд.

- Ба заказчикҳо кори пешинаамон писанд афтод. Объекти нав таклиф карданд. Ин ҷо корро ба ҳар кас бовар намекунанд. Баъд ин ки мо дар берун кор намекунем. Даруни биноҳо системаи гармдихӣ дорад. Корамон бошад, андоваю сафолак чидан. Аз ҳама муҳимаш пули калон медиҳанду корамон бе миёнаравҳост.

Дар охир додараш музди меҳнати ҳармоҳаро фаҳмонд. Ин ҷо, дар бозор муддати ду -

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

се моҳ ними маблағи додараш номбурдаро базӯр меёфтанд. Салим бори дигар омаданашро бои-срор хоҳиш намуд. Мустақим дигар не гуфта натавонист.

Саидаброр дар ҳучраи истироҳат ҷаҳон-намо тамошо дошт. Мустақим наздаш даромаду каме ба чеҳрааш нигарист. Аз нигоҳаш Саидаброр рамуз гирифт.

- Тинҷӣ, ака? – пурсид вай.

- Аз ин ҷо рафтанамон лозим, - андешаманд посух дод Мустақим.

- Рафтанамон лозим? - чизеро нафаҳмида ҳайрон шуд Саидаброр.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Ба ҷойи ҷавоб Мустақим сар чунбонду натиҷаи гуфтугӯяшро бо додараш батафсил фаҳмонд.

- Пули нағз диҳанд, ҳеҷ гап не, меравем, - рӯҳбаланд гардид Саидаброр.

- Ҳавои Сургут назар ба ин ҷо хеле хунук аст.

- Чи хеле ки гуфтӣ, ҷойи корамон гарм.

- Дуруст. Дар берун ҳаво ниҳоят сард. Ту бошӣ, нав аз бистар хестӣ.

Рӯзи дигар Мустақим Душанбе занг зада бо додараш Азим гуфтугӯ кард. Хоҳиш намуд тезтар расида биёяд. Соҳибхонаҳо аз деҳа баргаштанд. Ба холаи Вера сабаби рафтанишонро фаҳмонд.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Аз Душанбе Азим гашта меояд. Вай ин ҷо мемонад.

- Лекин ту одами дигар, - каме ғамгин шуда гуфт холаи Вера. – Бо Саид ҳам одат кардем. Хусусан Женя. Доим ба вай часпида меистад. Шӯхӣ мекунад, гӯе бародараш бошад.

- Мо доимӣ намеравем - ку, хола. Ягон ним сол пас гашта меоем. Бисёр ҷойҳои Расияро давр зада баромадем. Лекин дар ин кишвар манзили доимии мо хонаи туст, хола.

Ҳарчанд савдо он қадар авҷ надошт, ноилоҷ бозор баромаданд. Моли боқимондари фурӯхтан лозим буд. Нархро арзон намуда, муддати се - чор рӯз ҳамаро ба савдо заданд.

Бо кампири Валя дар бораи сафарашон Мустақим хабар дод. Вай бошад ба Нина. Рӯзи охирини савдо духтар аз паҳлуи Саидаброр ҳеч дур нашуд. Мустақим ҳарду ро танҳо гузошт. Гоҳо назди Валя медаромад.

- Қиянат ба набераи ман саҳт маъқул шудааст, - сӯйи ҳар ду ишоракунон гуфт Валя. – Метарсам, ки аз қафо ба суроғатон наравад.

- Медонӣ хола, бузурге чӣ гуфтааст? Дилро ба дил раҳест дар ин гунбади сипеҳр аз рӯйи кина, кина, аз рӯйи меҳр, меҳр.

- Мефаҳмам. Лекин фарзандони мо мисли чӯҷаи паррандаанд. Паррончак, ки шуданд, ба ҳар тараф парида мераванд.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Рӯзи сафар барои гусел холаи Вера омад. То омадани қатора вақт зиёд буд. Ҳар се даруни истгоҳи гарму барҳаво дар гӯшае интизорӣ доштанд. Холаи Вера пайдо шудани Нинаро ҳис карду Саидаброрро огоҳ намуд. Вай ба пешвози духтар аз ҷо бархост. Ҳар ду миёни одамон нопадид шуданд.

Аз омадани қатора ба воситаи баландгӯяк огаҳӣ доданд. Лек аз Саидаброру Нина дарак набуд. Мустақим беқарорӣ дошт. Ноилоҷ ҳамроҳи холаи Вера кӯлворхоро гирифта ба перрон баромаданд. Назди вағони лозима интизор шуданд. Ниҳоят Мустақим ҳардуро дид, ки ҷониби вағон меоянд. Ба онҳо наздик нашуда, Нина аз

роҳравӣ бозистод. Саидаброр низ. Духтар пораи коғазро ба ӯ дароз карда гуфт:

-Ин ҷо рақами телефони хонаи мо. Ҳатман занг зан, майлаш?

- Албатта.

Саидаброр хост коғазро ба кисаи пеши бари либоси болопӯшаш гузорад. Нина як дасташро ба гардани ӯ ҳалқа карда, аз гунааш бӯсид. Пасон қафо давида вориди бинои истгоҳ шуд. Мустақиму холаи Вера ин манзараро тамошо дошанд.

- Илтимос, аз даст надихед, - мегуфт холаи Вера ба Мустақим. – Хона, ки рафтед, ҳатман гирифта баред.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Охир, ин ба ман вобаста нест. Инро ба вай фаҳмон, - хандида ба Саидаброр ишоракунон гуфт Мустақим.

БОБИ IV

Сургут шаҳрест воқеъ дар минтақаи каме шимолу ғарби Сибири Русия. Ва мансуб ба ҳаياتи округи миллии Ямалу Ненетс. Шаҳрест санодати коркарди чӯбу тахта хеле инкишоф ёфта. Зеро ҷангалзорҳои нопадоканори Сибир маҳз аз ин ҷо ибтидо мегирад. Илова бар он, конҳои нафту газ дар ин макон беҳисоб аст.

Иқлими басо сард дорад, Сургут. Ва ниҳоят тӯлонист. Охирҳои баҳори кӯтоҳ бо фарорасии тобистон барф аз рӯи замин меҳезад. Бо фаро-

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

расии фасли пойиз аллакай замин аз нав барфпӯш аст.

Мустақим ҳамроҳи Саидаброр бори аввал ба ин минтақаи Русия омаданд. Ба сардиҳои ҳаво нигоҳ накарда тоҷики бисёр ин ҷо заҳмат дошт. Ба назар чунин мерасад, ки дар кишвари нопадноканори рус ҷойе намонд, ки қадами тоҷик нарасида бошад.

Дар бозору сохтмонҳо, анборҳои бешумор, иншоотҳои гуногун ҷон мекоҳонд тоҷик. Дар ин қисмати нисбатан сарди рус. Барои рӯзгузарони худу пайвандон. Вақти гармиҳо бошад, дар бандарҳои обӣ ҳаммоли мекарданд, тоҷикон. Аз ин ҷо ба воситаи рӯд фасли тобистон ба қисмати боз ҳам шимолу сарди Русия бори гуногун фири-

стода мешуд. Бо фарорасии сардиҳо рӯд ях ба-
ста, ҳаракати киштиҳо қатъ мегардид.

Бисёр тоҷикбачаҳо азми хонаравӣ доштанд,
дар ин давраи сардиҳо. Ҳанӯз пеш аз фарорасии
соли нави исавӣ. Вале на ҳама корфармоён ҳақи
заҳмати эшонро сари вақт мепардохт. Аз ин рӯ,
нийяти сафари хона таъхир меёфт. Як - ду моҳ
ва аз он ҳам зиёд.

Мустақим пай бурд, ки қисме аз ҷавонписа-
рони тоҷик бо сабаби иқлими сарди ин минтақа
мубталои бемориҳо шудаанд. Бо онҳо лозим
меомад, пас аз бозгашт ба ватан маблағи ғундо-
штаи хешро баҳри табобат сарф намоянд.

Додари Мустақим дар канори шаҳр як хонаи
заминиро иҷора гирифта буд. Ҳамроҳи соҳибхо-

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

наҳо, як чолу кампир мезист. Хона бо усули русӣ аз чӯб сохта, чор ҳучраи калон дошт. Системаи гармидиҳӣ ба воситаи газ ҳучраҳоро гарм мекард. Як ҳучраи калонро ба ихтиёри Салим вогузошта буданд.

Соҳибхонаҳо аз мардуми ненетс, ҳар ду сиёҳчурдаи қоқина. Зоҳиран андешаманду камгап менамуданд. Дар як гӯшаи лаби мӯйсафед аксар вақт чубуқ овезон меистод. Нигоҳашон бекина, бо русӣ дуруст ҳарф зада наметавонишанд.

Қариб се моҳ паси сар шуд. Дар дигар мантиқи Русия, хусусан қисматҳои ҷанубӣ барф аз рӯйи замин хест. Боди мулоим ба вазидан даромад. Дар Сургут бошад, ҳамона зимистони сард ҳукмронӣ дошт.

Додари Мустақим таъмири як бинои калони бисёрхучраро ба ўҳда гирифта буд. Мустақиму Саидаброр якҷоя кор мекарданд. Мустақим андова мекарду Саидаброр ёрӣ мерасонд. Саидаброр ҳарчанд дар ҳавои сард гаштугузор намекард, аммо лаҳзае дар берун будан, ба саломатияш таъсири қиддӣ мерасонд.

Чанд рӯзи охир Мустақим аз ваҷоҳати ў ҳискард, ки боз нотоб шудааст. Ранги рӯяш коҳида, иштиҳо надошт. Гоҳо месулфид. Вале сир бой намедод. Рӯзе ҳангоми кор Мустақим даст ба пешонии ў расонд. Табаш хеле баланд.

- Бо ин аҳвол дер поида наметавонӣ, қиян, - андӯҳгинона гуфт вай.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Чанд маротиба бистарӣ шуд, Саидаброр.
Боз ба по мехест. Вале бо фарорасии нафаси
гарми ҳаво тамоман аз по афтод.

Ҳар моҳ Саидаброр ба Нина занг зада
меистод. Чун ба беморхона афтоду занг назад,
худи духтар почта омад. Мустақим бо духтар
гуфтугӯ намуд. Фаҳмонд, ки Саидаброр дар бе-
морхона хоб аст. Лек ӯ ҳеҷ бовар намекард.
Танҳо як хоҳишг дошт: мехост овози Саидаброр-
ро шунавад.

Моҳи август фаро расид. Мебоист дар ин
давра Саидаброр дар ватан имтиҳонҳои до-
хилшавиро ба донишгоҳ ҳамроҳи дигар довтала-
бон месупурд. Вале ӯ дур аз ватан, бемор аст.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Вақтҳои охир тамоман беҳол гашта, ранги рӯяш зард, гунаҳояш кӯчида буд. Маҷоли сухан гуфтан надошт.

Ҳар бегоҳ, пас аз кор Мустақим ба аёдаташ меомад. Мекӯшид бо ӯ бештар гапзанон кунад. То ин ки танҳои барояш эҳсос нагардад. Вале барои Саидаброр ҳама чиз бефарқ шуда буд. Ба суханони Мустақим тамоман аҳаммийат намедод. Ҳис намекард, ки чӣ мегӯяд ӯ. Ин ҳолат Мустақимро тамоман хавотир намуд.

* * *

Охириҳои моҳи август дар ин мавзеи Русия боронгарии оғоз ёфт. Мустақим хост Саидаб-

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

рорро гирифта хона барад. Лек илоҷ набуд. Роҳ дур, вазъи ӯ бошад, нигоҳубини доимӣ ва оромӣ ро талаб мекард.

Он рӯз барои Мустақим истироҳат ҳисоб меёфт. Вай беморхона, ба дидорбинии Саидаброр омад. Ҳуш надошт ӯ. Назди болин дуру дароз ба чеҳрааш нигарист. Ниҳоят чашмонашро кушод. Ёрои ҳаракат, гап задан надошт. Ба пурсишҳои Мустақим базӯр сар меҷунбонд.

- Акай Мустақим, ман мемурам, - канда-канда базӯр гуфт навҷавон.

Чизе гулӯи Мустақимро фишурд.

- Ин хел нагӯ, ҷони ака, - бо азобе худро ба даст гирифт Мустақим. - Худо хоҳад шифо меёбӣ. Хона меравем.

- Не-е, - ҳамоно канда-канда ҷавоб дод Саидаброр ва рӯяшро ҷониби дигар гардонда чашмонашро оҳиста пӯшид.

Ин охириин суҳан буд, ки Мустақим аз даҳони Саидаброр шунид. Дар чашмонаш ашк ҳалқа зад. Панҷаҳои дасти Саидаброр ба каф гирифт. Ба назараш хеле харобу бемадор намуданд, панҷаҳо.

- Ба тамоми ҷисми ҷиянатон хунук таъсир кардааст, - дар ҳучраи корӣ гуфт мудирӣ шуъбаи беморхона ба Мустақим. - Тамоми кори аз дастамон омадаро кардем. Як ҳафтаи дигар муҳлат. Агар беҳбудӣ шавад, ба шифо ёфтан умед бастан мумкин.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Ҳамагӣ ду рӯз пас додараш ба коргоҳ омад.
Ваҷоҳати ӯро Мустақим диду фаҳмид. Чизе
нагуфта, танҳо пурсид:

- Кай?

- Ҳамин пагоҳӣ.

Донаҳои ашк беист аз чашмонаш мерехт.
Марди калон гирйя дошт, чун тифлон. Вале бе-
воз. Танҳо аз шиддати ҳаяҷон қафаси синааш
тез-тез пасту баланд мегашт. Як сол боз бо ҳам
буданд. Дар ин муддат Саидаброрро баро-
дарвор дӯст дошт. Навҷавоне буд гамгапу шарм-
гин. Мустақим ёд надошт, ки бе иҷозаташ коре
карда бошад.

Чун дигар мардикорони бешумори тоҷик ба
мулки бегона бо ҳазор орзую ҳавас по ниҳода

буд. Нийят дошт соле заҳмат кашида, маблағ меғундорад. Пасон рафта ба донишгоҳ дохил мешавад. Лек ҳамааш беҳуда. Ормонҳояшро бо худ ба хок мебарад. Акнун Мустақим ба рӯи волидони Саидаброри ғӯрамарг чӣ тавр менига-рад? Онҳо ба ӯ бовар карданд. Ҷигарбандашонро ба вай ҳамроҳ намуданд. Бе ӯ ба ватан чӣ гуна меравад? Ба онҳо чӣ меғӯяд?

* * *

Аз шаҳри Сургут ба Тоҷикистон автобуси мардикоророн нийяти сафар дошт. То шаҳри Хучанд. Автобус ба яке аз ширкатҳои хусусии Хучанд тааллуқ дорад.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Мусофир меораду мебарад.

Гоҳо мешавад, ки дар аснои сафар, Ҳангоми убури кишварҳои ҳамсоя аз сабаби нодурустию номукаммалии ҳуҷҷатҳо, автобусҳо ба қафо баргаштан водор месозанд. Дар ин маврид роҳбаладҳо ғайб мезананд. Дуд аз димоғи мусофирон- мардикорони сарсафт мебарояд. Дигар имкони пешу қафо рафтан надоранд. Моҳҳо дар мулки бегона мемонанд. Асосан дар маҳбасхонаҳо. Пас ронда мешаванд.

Автобуси мардикорони тоҷик дар қанори шаҳр меистод. Барои гусели ҳамдиёрон хеле тоҷик гирд омада буд. Баъзеҳо ба воситаи сафаракиҳо пул ва дигар мавод мефиристод. Барои наздикону пайвандони хеш. Аммо дар чеҳраи

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

ҳама осори андӯҳ ҳувайдост. Зеро ҳамроҳи мусофирон автобус нафареро мебурд, ки оламро падруд гуфтааст. Ҷасад болои автобус, даруни тобути оҳанӣ меҳобид. Вай Саидаброр буд. Мустақим дар гӯшае ҳамроҳи додараш меистод. Чашмонаш суп-сурх, ашколуд. Аз кучое Нина пайдо шуда монд.

Ба манзили иҷора даромада, дар кучо будани бачаҳоро мефаҳмад. Рост ин ҷо меояд. Аммо аз фавти Саидаброр беҳабар. Дар аввали дидорбинӣ шод менамуд. Ваҷоҳати Мустақимро дида, авзояш тағйир ёфт.

- Саша дар кучост? - пурсид ӯ.

Мустақим охи сард кашид ва сӯйи автобус ишора намуд.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Чӣ, сиҳат шуд? - чеҳрааш каме шукуфта, пурсид духтар.

Мустақим бо аломати инкор сар ҷунбонд ва бо овози гирифта гуфт:

- Вай дар болои автобус, даруни тобут.

Нина ҳайкалвор муддате ҷониби автобус нигарист. Сипас ҳунгосзанон ба гирия даромад. Сар ба қафаси синаи Мустақим ниҳод.

- Чаро ўро назди мо нагузоштед? - гириякунон бо муштчаҳояш ба сари синаи Мустақим мекуфт вай. - Куҷо овардед? Барои куштан?

Мегиристу ҳасрат дошт, духтар. Ашк аз дадагони Мустақим ҳам рехтан гирифт. Ва сари духтарро сила дошт.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Тақдир ҳамин будааст. Нинаҷон, тақдир, -
гирйякунон мегуфт ӯ.

Манзараи ғайриодӣ диққати атрофиёно ба
худ чалб кард. Ҳама сабабашро фаҳмиданд. Дар
чашмони бисёриҳо ашк пайдо гардид.

Сари синаи Мустақим духтар хеле гирифт.
Ниҳоят сар бардошту дафъаи охир ҷониби авто-
бус дида дӯхт. Ва давон аз пеши одамон дур
гашта, ба кӯчае тоб хӯрд. Аз назарҳо нопадид
гардид.

Автобус ҳам ба роҳ даромад. Ашк дар
чашмон Мустақим дурудароз аз қафояш нига-
рифт. То аз назар ғоиб шудан.

* * *

Саидаҳмад ҷаҳоннамо тамошо кард. Рӯзи ёздаҳуми сентябри соли 2001. Он рӯз воқеъае рух дод, ки оламо ба ларза овард. Ва он тавасути оинаи нилгун намоиш дода мешуд. Ба яке аз биноҳои осмонхароши шаҳри Ньюорки Амрико як бора ду тайёра бархӯрд. Бино тамоман ба замин фуру рехт. Ҳазорон одамон қурбон шуданд. Занги телефон баланд гардид. Ҳайрон чашм аз ҷаҳоннамо нақанда, гӯшакро бардошт. Аввал дуруст диққат надод, ки чӣ мегӯянд.

Дар гӯшак додари Мустақим гап мезад. Худаш натавонист хабари шумро ба волидони Саидаброр расонад. Пас додарашро илтимос кард.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Саидахмад хошиш намуд матлабашро аз нав баён созад. Ин дафъа каме бодикқат гӯш андохт.

- Писаратон аз дунè гузашт, - шунида мешуд дар гӯшак. – Тобуташиро ба воситаи автобус фиристодем. Се рӯз пас дар Хучанд мерасад.

- Кадом писарам? - ба моҳияти суханони мусоҳибаш ҳамоно дуруст сарфаҳм нарафта пурсид Саидахмад.

- Саидаброр , - шунида шуд дар гӯшак.

- Ваҳ! – гӯён гӯшакро ба қояш гузошту аз қояш бархост.

Ба танаи дар така карда, занаш рост меистод. Чашмони беқарор, ваҷоҳати тағйирёфтаи ўро дида занак безобита гардид. Саидахмад аз ҳучра ба ҳучрае мебаромаду ме-

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

баромад. Чун каси чиз гумкарда. Ҳамсараш ба ӯ менигарист.

- Чӣ гап шуд? – ниҳоят пурсид ӯ.

- Саидаброр, - роҳравон ба чизе аҳаммийат надода гуфт Саидаҳмад.

- Чӣ шидай, ба Саидаброр?

- Бачам аз дунè гузашт.

- Чи хел гузашт? Ҳафтаи гузашта Мустақим телефон кард. Гуфт, хеле беҳ шидай.

- Ана гузашт.

Акнун ҳар ду пасопеш даробаро доштанд. Чанд лаҳза, чун ашхоси маст. Ниҳоят зан аз роҳравӣ боистоду ба фарш нишаст.

- Вой бачам! - гӯён фиғон бардошту бо кафи дастон ба зонуҳояш задан гирифт. Саидаҳмад

низ аз роҳравӣ бозистод. Гӯе акнун мусибати ба сараш омадаро дарк намуд. Ҳой - ҳойкунон ба гирйя даромад.

Аз воқеа ҷамсоғон оға ҷефтанд. Даруни ҳучраҳо ва даромадгоҳ аз одам пур шуд. Баъзе занҳо гардани ҷамсари Саидахмадро оғӯш гирифта, баробар навҳа доштанд. Қисме дигаре мехостанд оромаш созанд. Вале модари мотамзада ҳеҷ оромӣ надошт. Мардон бошанд Саидахмадро дилбардорӣ доштанд. Вай бошад ҳеҷ боварияш намеомад, ки ҷигарбандаш аз дунè гузаштааст. Сиҳату саломат ба пои худ рафта буд. Акнун гирифта меоранд.

Саидахмад мошин киро карда, ҷамроҳи додараш Хучанд фиристод. Шаби дигар баргашта

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

омаданд. Бо тобут. Дубора нолаи модари зор ва наздикону пайвандон баланд гардид. Чун тобутро аз мошин поин ва хостанд хона дароранд, ҳамсари Саидахмад навҳакунон тобути цигарбандашро нийяти оғӯш гирифтанд кард. Вале беҳуш шуда, рӯйи дасти занони ҳамсоя афтод.

Ҷасадро дар шаҳр нигоҳ надоштанд. Шабо на ўро ба кӯҳистони Ховалинг оварданд. Ба деҳи бобой. Дар он ҷо ўро шўста, ба кафан гирифтанд. Пеш аз кафан, ашк дар чашмон охири бор Саидахмад аз пешонии ҷавонписари ғўрамаргаш бӯсид. Ўро дар гўристони деҳ ба хок супурданд. Болои қабраш санге гузоштанд, ба ёдгор.

* * *

Алиакбар ҳамсабақи Саидахмад буд. Солҳои донишҷӯӣ. Ҳоло дар бозори “Саховат”-и пойтахт дафтари қалам ва дигар маводи таълимӣ мефурӯхт. Ҳусейн ном рафиқаш, ки дар факултаи дигар таҳсил дошту донишгоҳро баробар хатм намуданд, наздаш омад. Ғамгин менамуд.

- Ягон воқеа рӯй дод?- пас аз салом ваҷоҳати ӯро дида пурсид Алиакбар.

- Чи, хабар надорӣ?

- Не.

- Аз Расия мурдаи писари Саидахмадро оварданд.

- Кай?

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Парерӯз оши ҳафтаашро доданд. Ман рафта натавонистам. Биё, ҳозир якчоя рафта фотиҳа хонда биёем.

- Чанд рӯз дар шаҳр набудам. Деҳа рафта, дина омадам. Шояд Саидахмад ин ҷо омада маро наёфта бошад.

- Шояд.

Ҳар ду ҷониби манзили Саидахмад, ки аз бозори «Саховат» чандон дур набуд, раҳсипор шуданд. Дар роҳ Ҳусейн воқеъаи рухдодаро ба Алиакбар нақл кард. Саидахмад дар хона набуд. Ҳамсараш онҳоро ба ҳучраи барҳаво роҳнамоӣ кард. Ҳардуро ба боло муроот карда, худ пеши дар нишаст. Суфра густурда, маълум, ки назди кону шиносҳо ҳамон омада фотиҳа мехонанд.

Ҳусейн аз Алиакбар хоҳиш кард, аз Қуръони карим чанд ояте қироат намояд. Вай қироат намуда, даст ба дуъо бардошт.

Ҳусейн ба модари зор ҳамдари баён кард. Хоҳиш намуд босабру таҳаммул бошад. Зеро ин рӯз ба сари ҳама хоҳу нохоҳ меояд. Ҳоли зоре дошт модар. Аз ғаму андӯҳ чашмонаш дарун даромада, дигар об надоштанд, ки ашк бирезанд. Лабони парсингбастааш базӯр меҷунбид. Меғуфту меғуфт. Гӯе дарди дил дошт.

- Чӣ кор кунум, акаҳои чон. Писари шаҳма сиҳату саломат фиристодуму ай усу мурдаша овардан.

Ҳини сухан гуфтан модар ба сурати барқаде, ки дар ҷевон меистод, дида дӯхта буд.

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

Алиакбар ба сурат нигоҳ афканд. Наврасе Ҳангоми хатми мактаби миёна, беғамона ба ӯ менигарист. Вай Саидаброр буд. Дилаш фишурда, ашк дар чашмонаш ҳалқа зад.

Соле пеш ба сари ӯ низ чунин мусибат омад. Додараш дар Русия бемор гашта хона равон шуд. Вале дар роҳ аз олам даргузашт. Ҷасдашро дар Қазоқистон аз қатора поин карданд. Рафта ҷасади додарашро аз мурдаҳонаи шаҳри канори роҳи оҳан бо азобе гирифта овард. Ду тифли хурдсоли додараш ятим монд. Аз ғами додар мӯйи сараш тамоман сафед гардид. Ҳоло бошад, ёрое надошт, ки зани мусибатзадаро тасалли диҳад. Танҳо гуфт:

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН

- Худатро бисёр хун накун, хоҳар. Насибаш ҳамин будааст.

Чун аз хонаи Саидахмад берун шуданд, Ҳусейн гуфт:

- Офарин ба ин занҳо. Чӣ қадар дили бакувват доранд. Ҳарчанд дарун-дарун месӯзанд, боз зиндаанд. Эҳ, дар гӯр рӯзи ногузар. То кай мардуми бечора дар ғарибиҳо қон медода бошад?..

А Н Ч О М

Ноябр - декабри соли 2006

ТУРНАҲО ДАР БАҲОРОН
